

श्रीमद्भगवद्गीता

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૨૦૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ભગવદ્ગીતા

વિષય ધર્મ : ૬

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા

શ્રી સનાતન ધર્મ પાઠશાલા માટે

—: પ્રયોજક:—

શાસ્ત્રી ગંગાશંકર મંછાશંકર

—: પ્રકાશક:—

શેઠ જેઠાલાલ શીવલાલ જરીવાલા
કે. મોટી શેરી-સુરત.

કીં. ૦-૩-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ

સુરત-ચૌદાના પુલ ઉપર આવેલા ' સુરત સિટી '
પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં વજીરામ માનસિંહે છાપી.

श्रीमद्भगवद्गीता

मंगलाचरणम्

पार्थाय प्रतिषोधितां भगवता नारायणेन स्वयं
व्यासेनग्रथितांपुराणमुनिनामध्येमहाभारतम् ।
अद्वैतामृतवर्षिणीं भगवतीमष्टादशाध्यायिनी
मंभ त्वामनुसंदधामि भगवद्गीते भवद्वेषिणीम्
नमोस्तुते व्यास विशाल बुद्धे
पुद्गारविंदायतपत्रनेत्रयेन त्वयाभारततैलपूर्णः
प्रज्वालितो ज्ञानमयः प्रदीपः ॥२॥
प्रपन्न पारिजताय तोत्रवेत्रैकपाणये ।
ज्ञानमुद्राय कृष्णाय गीतामृतदुडे नमः ॥३॥
सर्वोपनिषदो गावो दोग्धा गोपालनंदनः ।
पार्थो वत्सः सुधीर्लोकता दुग्धं गीतामृतं महत् ॥

વસુદેવસુતં દેવં કંસચાણુરમર્દનમ્ ।
 દેવકીપરમાનંદં કૃષ્ણં વંદે જગદ્ગુરુમ્ ॥૫૥
 ભીષ્મદ્રોણુતટા જયદ્રથજલા ગાંધારનીલોપલા
 શલ્યગ્રાહવતી કૃપેણ વહુની કર્ણેન વેલાકુલા ।
 અશ્વત્થામવિકર્ણુધોરમકરા દુર્યોધનાવર્તિની ।
 સોત્તીર્ણા ખલુ પાંડવૈ રણુનદી કૈવર્તકઃ કેશવઃ ॥૬૥
 પારાશર્યવચઃ સરોજમમલં ગીતાર્થ ગંધોત્કટં
 નાનાખ્યાનકકેસરં હરિકથા સંખોધનાખોધિતમ્ ।
 લોકે સજ્જનષટ્પદૈરહરહઃ પેપીયમાનં મુદ્ધા
 ભૂયાદ્ભારતપંકજં કલિમલપ્રધ્વંસિનઃશ્રેયસે ॥૭૥
 મૂકંકરૌતિ વાચાલં પંશું લંઘયતેગિરિમ્ ।
 યત્કૃપા તમહં વંદે પરમાનંદમાધવમ્ ॥૮૥
 યંપ્રહ્માવરુણેંદ્રરુદ્રમરુતઃસ્તુન્વંતિ દિવ્યૈઃસ્તવૈ ।
 વેદૈઃ સાંગપદક્રમોપનિષદૈર્ગાયંતિ યંસામગાઃ ।
 ધ્યાનાવસ્થિતતદ્ગતેન મનસા પશ્યંતિ યં યોગિનો
 યાસ્યાંતંનવિદુઃસુરાસુરગણાદેવાયતસ્મૈ નમઃ ॥૯૥
 ॥૬૮૧શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતામંગલધ્યાનાદિ॥

श्रीमद्भगवद्गीता

प्रथमोऽध्यायः

धृतराष्ट्र उवाच ।

धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः ।

मामकाः पांडवाश्चैव किमकुर्वत संजय ॥१॥

संजय उवाच ।

दृष्ट्वा तु पांडवानीकं व्यूढं दुर्योधनस्तदा ।

आचार्यमुपसंगम्य राजा वचनमब्रवीत् ॥२॥

पश्यैतां पांडुपुत्राणामाचार्य महतीं चमूम् ।

व्यूढां द्रुपदपुत्रेण तव शिष्येण धीमता ॥३॥

अत्र शूरा महेष्वासा भीमार्जुनसमा युधि ।

युयुधानो विराटश्च द्रुपदश्च महारथः ॥४॥

ધૃષ્ટકેતુશ્ચેકિતાનઃ કાશીરાજશ્ચ વીર્યવાન્ ।
 પુરુજિત્ કુંતીભોજશ્ચ શૈબ્યશ્ચ નરપુંગવઃ ॥૫॥
 યુધામન્યુશ્ચ વિક્રાંત ઉત્તમૌજશ્ચ વીર્યવાન્ ।
 સૌભદ્રો દ્રૌપદેયાશ્ચ સર્વ એવ મહારથાઃ ॥૬॥
 અસ્માકં તુ વિશિષ્ટા યે તાન્નિજોધ દ્વિજેન્દ્રત્તમ ।
 નાયકા મમ સૈન્યસ્ય સંજ્ઞાર્થં તાન્ પ્રવીભિતો ॥૭॥
 ભવાન્ ભીષ્મશ્ચ કર્ણશ્ચ કૃપશ્ચ સમિતિંજયઃ ।
 અશ્વત્થામા વિકર્ણશ્ચ સોમદત્તિસ્તથૈવચ ॥૮॥
 અન્યે ચ બહુવઃ શૂરા મદર્થે ત્યકતજીવિતઃ ।
 નાનાશસ્ત્રપ્રહરણાઃ સર્વે યુદ્ધવિશારદાઃ ॥૯॥
 અપર્યાપ્તં તદસ્માકં બલં ભીષ્માભિરક્ષિતમ્ ।
 પર્યાપ્તં ત્વદ્દમેતેષાં બલં ભીમાભિરક્ષિતમ્ ॥૧૦॥
 અયનેષુ ચ સર્વેષુ યથા ભાગમવસ્થિતાઃ ।
 ભીષ્મમેવાભિરક્ષંતુ ભવંતઃ સર્વ એવ હિ ॥૧૧॥
 તસ્ય સંજનયન્ હર્ષં કુરૂવૃધ્ધઃ પિતામહઃ
 સિંહનાદં વિનઘૌર્યૈઃ શંખંદદ્ધૈઃ પ્રતાપવાન્ ॥૧૨॥

ततः शंखाश्च लेर्यश्च पण्वानकगोमुखाः ।
 सहसैवाभ्यहन्यंत सशण्डस्तुमुक्षोभवत् ॥१३॥
 ततः श्वेतैर्दुर्गैर्युक्तं महति रयंदने स्थितौ ।
 माधवः पांडवश्चैव दिव्यौ शंखौ प्रददमतुः ॥१४॥
 पांचजन्यं हृषीकेशो देवदत्तं धनंजयः ।
 पौंड्रं ददमौ महाशंखं भीमकर्मा वृकोदरः ॥१५॥
 अनंतविजयं राज्ञं कुंतीपुत्रो युधिष्ठिरः ।
 नकुलः सहदेवश्च सुघोषमणिपुष्पको ॥१६॥
 काश्यश्च परमेष्वासः शिखंडी च महारथः ।
 धृष्टद्युम्नो विराटश्च सात्यकिश्चापराजितः ॥१७॥
 द्रुपदो द्रौपदेयाश्च सर्वशः पृथिवीपतेः ।
 सौमद्रश्च महाभाहुः शंखान्दध्मुः पृथक्पृथक् ॥१८॥
 सघोषो धार्तराष्ट्राणां हृदयानि व्यहारयत् ।
 नभश्च पृथिवीं चैव तुमुक्षो व्यनुनादयन् ॥१९॥
 अथ व्यवस्थितान् दृष्ट्वा धार्तराष्ट्रान् कपिध्वजः ।
 प्रवृत्ते शस्त्रसंपाते धनुरुद्यम्य पांडवः ॥२०॥

ऽपीकेशं तदा वाक्यमिदमाहु महीपते ।

अर्जुन उवाच ।

सेनयोरुभयोर्मध्ये रथं स्थापय मेव्युत ॥२१॥

यावदेतान्निरीक्षेहं योद्धुक्कामानवस्थितान् ।

कैर्मया सह योद्धव्यमस्मिन् रणसमुद्यमे ॥२२॥

योत्स्यमानानवेक्षेहं यथेतेन समागताः ।

धार्तराष्ट्रस्य दुर्भुधेर्युधे प्रियत्रिकीर्षवः ॥२३॥

संजय उवाच ।

एवमुक्त्वा ऽपीकेशो गुडाकेशेन भारत ।

सेनयोरुभयोर्मध्ये स्थापयित्वा रथोत्तमम् ॥२४॥

लीष्मद्रोणप्रभुणतः सर्वेषां च महीक्षिताम् ।

उवाच पार्थ पश्यैतान् समवेतान् कुङ्कितान् ॥२५॥

तत्रापश्यत्स्थितान् पार्थः पितृनथ पितामहान् ।

आचार्यान्मातुलान्भ्रातृन्पुत्रान्पौत्रान्सर्षींस्तथा

श्वसुरान् सुहृदश्चैव सेनयोरुभयोरपि ।

तान् समीक्ष्य स कौंतेयःसर्वान्धनवस्थितान्
कृपया परयाविष्टो विषीदन्निदमश्रवीत् ।

अर्जुन उवाच ।

द्रष्टुमंस्वजनं कृष्ण युयुत्सुं समुपस्थितम् ॥२८॥
सीदन्ति मम गात्राणि मुणं च परिशुष्यति ।
वेपथुश्च शरीरे मे रोमदुर्षश्च जयते ॥२९॥
गांडीवं स्रंसते हस्तात् त्वक् चैव परिदह्यते ।
न च शङ्कोम्यवस्थातुं भ्रमतीव च मे मनः ॥३०॥
निमित्तानि च पश्यामि विपरीतानि केशव ।
न च श्रेयोनुपश्यामि हत्वा स्वजनमाहुवे ॥३१॥
न कांक्षे विजयं कृष्ण न च राज्यं सुभानि च ।
किंनो राज्येन गोविंद किं भोगैर्जीवितेन वा ॥३२॥
येषामर्थे काक्षितं नो राज्यं भोगाः सुभानि च ।
त धमेवस्थितायुद्धे प्राणांस्त्यक्त्वा धनानि च
आचार्याः पितरः पुत्रास्तथैव च पितामहाः ॥

मातुलाः श्वसुराःपौत्राःश्यालाःसंशंघिनस्तथा
 येतान्न हंतुमिच्छामि हतोपि मधुसूदन ।
 अपित्रैत्रोक्त्य राज्ञ्यस्य हेतोःकिंनु महीकृतो॥३५॥
 निहत्य धार्तराष्ट्रान्नः का प्रीतिः स्याद्दर्शनार्दन ।
 पापमेवाश्रयेदस्मान् हत्वैतानाततायिनः ॥३६॥
 तस्मान्नाहो वयंहंतुं धार्तराष्ट्रान् स्वर्णांधवान् ।
 स्वर्जनं हि कथं हत्वा सुग्निनः स्याम गाधव ॥३७॥
 यद्यप्येते न पश्यन्ति लोकोपहतयेतसः ।
 कुलक्षयकृतं द्रोपं मित्रहो ह्य पातकम् ॥३८॥
 कथं न ज्ञेयमस्माभिः पापादस्मान्निवर्तितुम् ।
 कुलक्षयकृतं द्रोपं प्रपश्याद्दर्शनार्दन ॥३९॥
 कुलक्षये प्रणश्यन्ति कुलधर्माः सनातनाः ।
 धर्मे नष्टे कुलं कृत्स्नमधर्माभिलषत्युत ॥४०॥
 अधर्माभिलषात् कृष्ण प्रदुष्यन्ति कुलस्त्रियः ।
 स्त्रीषु दुष्टासु वार्ष्णेय जयते वार्ष्णसंकरः ॥४१॥

સંકરો નરકાયૈવ કુલધાનાં કુલસ્ય ચ ।
 પતંતિ પિતરો હ્યેષાં લુપ્તપિંડોદકક્રિયાઃ ॥૪૨॥
 દોષૈરેતૈઃ કુલધાનાં વર્ણસંકરકારકૈઃ ।
 ઉત્સાદ્યંતે જાતિધર્માઃ કુલધર્માશ્ચ શાશ્વતાઃ ॥૪૩॥
 ઉત્સન્નકુલધર્માણાં મનુષ્યાણાં જનાર્દન ।
 નરકે નિયતં વાસો ભવતીત્યનુશુશ્રુમ ॥૪૪॥
 અહોભત મહત્પાપં કર્તું વ્યવસિતા વયમ્ ॥
 યદ્રાજ્યસુખલોભેન હંતું સ્વજનમુદ્યતાઃ ॥૪૫॥
 યદિ મામપ્રતિકારમશસ્ત્રં શસ્ત્રપાણયઃ
 ધાર્તરાષ્ટ્રા રણે હન્યુસ્તન્મે ક્ષેમતરં ભવેત્ ॥૪૬॥
 સંજય ઉવાચ ।
 એવમુક્તવાર્ણુનઃ સંજયે રથોપસ્થ ઉપાવિશત્ ।
 વિસૃજ્ય સશરં ચાપં શોકસંવિત્તમાનસઃ ॥૪૭॥
 ઇતિશ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસુ ઉપનિષત્સુ
 બ્રહ્મવિદ્યાયાં યોગશાસ્ત્રે શ્રીકૃષ્ણાર્ણુન સંવાદે
 અર્ણુન વિષાદયોગો નામ પ્રથમોધ્યાયઃ ॥૧॥

अध्याय २

संजय उवाच ।

तं तथा कृपयाविष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणम् ।

विपीडितमिदं वाक्यमुवाच मधुसूदनः ॥१॥

श्री भगवानुवाच ।

कुतस्त्वा कश्मलमिदं विषमे समुपरिथितम् ।

अनार्यगुह्यमस्वर्ग्यमकीर्तिकरमर्जुन ॥२॥

इत्येवं मास्म गमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते ।

क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्तवोत्तिष्ठ परंतप ॥३॥

अर्जुन उवाच ।

कथं बीष्ममहं संजये द्रोणं च मधुसूदन ।

धृष्टुभिः प्रतियोत्स्यामि पूजार्हावरिसूदन ॥४॥

गुह्यं हत्वा हि महानुभावान्

श्रेयो लोकतुं लक्ष्यमपीह लोके ।

हत्वार्थकामांस्तु गुह्यनिहैव

बुञ्जय भोगान् रुधिरप्रदिग्धान् ॥५॥

ન ચૈતદ્ વિદ્મઃ કતરન્નો ગરીયો
 યદ્વા જયેમ યદિ વા નો જયેયુઃ ।
 યાનેવ હત્વા ન જિજીવિષામ
 સ્તેવસ્થિતાઃ પ્રમુખે ધાર્તરાષ્ટ્રાઃ ॥૬॥
 કાર્પણ્યદોષોપહુત સ્વભાવઃ
 પૃચ્છામિ ત્વાં ધર્મસંભૂદયેતાઃ ।
 યચ્છ્રેયઃ સ્યાન્નિશ્ચિતં ધૃહિ તન્મે
 શિષ્યસ્તેહં શાધિ માં ત્વાં પ્રપન્નમ્ ॥૭॥
 નહિ પ્રપશ્યામિ મમાપનુદ્યાદ્
 યચ્છ્રોકમુચ્છોષણુમિન્દ્રિયાણામ્ ।
 અવાપ્ય ભૂમાવસપત્નમૃદ્ધં
 રાજ્યં સુરાણામપિ આધિપત્યમ્ ॥૮॥
 એવમુકત્વા હૃષીકેશં ગુડાકેશઃ પરંતપઃ ।
 ન યોત્સ્ય ઇતિ ગોવિંદમુકત્વા તૂષ્ણીર્ણભૂવહ
 તમુવાચ હૃષીકેશઃ પ્રહસન્નિવ ભારત ।
 સેનયોરુભયોર્મધ્યે વિષીદન્તમિદં વચઃ ॥૯॥

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

અશોચ્યાનન્વશોચસ્ત્વં પ્રજ્ઞાવાદાંશ્ચ ભાષસે ।
 ગતાસૂનગતાસૂંશ્ચ નાનુશોચન્તિ પંડિતાઃ ॥૧૧॥
 નત્વેવાહં જાતુ નાસં ન ત્વંનેમે જનાધિપાઃ ।
 ન ચૈવ ન ભવિષ્યામઃ સર્વે વયમતઃ પરમ્ ॥૧૨॥
 દેહિનોસ્મિન્યથા દેહે કૌમારં યૌવનં જરા ।
 તથા દેહાંતરપ્રાપ્તિર્ધીરસ્તત્ર ન મુહ્યતિ ॥૧૩॥
 માત્રાસ્પર્શાસ્તુ કૌંતેય શીતોષ્ણસુખદુઃખદાઃ ।
 આગમાપાયિનો નિત્યાસ્તાંસ્તિતિક્ષસ્વ ભારત
 યંહિ ન વ્યથયંત્યેતે પુરુષં પુરુષર્ષભ ।
 સમદુઃખસુખં ધીરં સોમૃતત્વાય કલ્પતો ॥૧૪॥
 નાસતો વિદ્યતે ભાવો નાભાવો વિદ્યતે સતઃ ।
 ઉભયોરપિટ્ઠોંતસ્ત્વનયોસ્તત્ત્વદર્શિભિઃ ॥૧૬॥
 અવિનાશિ તુ તદ્વિદ્ધિ યેન સર્વમિદં તતમ્ ।
 વિનાશમવ્યયસ્યાસ્ય ન કશ્ચિત્કર્તુમર્હતિ ॥૧૭॥

અંતવંત ઇમે દેહા નિત્યસ્યોક્તાઃ શરીરિણુઃ ।
 અનાશિનો પ્રમેયસ્ય તસ્માદ્ યુધ્યસ્વ ભારતા ॥૧૮॥
 યએનં વેત્તિ હંતારં યશ્ચેનં મન્યતે હતમ્ ।
 ઉભૌ તૌ ન વિજ્ઞનિતો નાયં હંતિ ન હન્યતે ॥૧૯॥
 ન જાયતે મ્રિયતે વા કદાચિ
 ન્નાયં ભૂત્વા ભવિતા વા ન ભૂયઃ
 અજ્ઞે નિત્યઃ શાશ્વતોયં પુરાણે ।
 ન હન્યતે હન્યમાને શરીરે ॥૨૦॥
 વેદાવિનાશિનં નિત્યં ય એનમજમવ્યયમ્ ।
 કથં સ પુરુષઃપાર્થ કં ધાતયતિ હંતિકમ્ ॥૨૧॥
 વાસાંસિ જીર્ણાંનિ યથા વિહાય
 નવાનિ ગૃહ્ણાતિ નરો પરાણિ ।
 તથા શરીરાણિ વિહાય જીર્ણાં
 ન્યન્યાનિ સંયાતિ નવાનિ દેહી ॥૨૨॥

નૈનં છિંદંતિ શસ્ત્રાણિ નૈનં દહતિ પાવકઃ ।
 ન ચૈનં કલેદયંત્યાપો નશોષયતિ મારુતઃ ॥૨૩॥
 અચ્છેદોયમદાહોયમકલેદોશોષ્ય એવ ચ ।
 નિત્યઃ સર્વગતઃ સ્થાણુરચલોયં સનાતનઃ ॥૨૪॥
 અવ્યક્તોયમચિંત્યોયમવિકાર્યો યમુચ્યતે ।
 તસ્માદેવં વિદિત્વૈનં નાનુશોચિતુમર્હસિ ॥૨૫॥
 અથ ચૈનં નિત્યજાતં નિત્યં વા મન્યસેમૃતમ્ ।
 તથાપિત્વં મહાબાહો નૈવં શોચિતુમર્હસિ ॥૨૬॥
 જાતસ્ય હિ ધ્રુવો મૃત્યુર્ધ્રુવં જન્મ મૃતસ્ય ચ ।
 તસ્માદપરિહાર્યેથે ન ત્વં શોચિતુમર્હસિ ॥૨૭॥
 અવ્યક્તાદીનિ ભૂતાનિ વ્યક્તમધ્યાનિ ભારત ।
 અવ્યક્તનિંધનાન્યેવ તત્ર કા પરિદેવના ॥૨૮॥
 આશ્ચર્યવત્પશ્યતિ કશ્ચિદેન
 માશ્ચર્યવદ્ વદતિ તથૈવ ચાન્યઃ ।
 આશ્ચર્યવચ્ચૈનમન્યઃ શૃણોતિ
 શ્રુત્વાપ્યેનં વેદ ન ચૈવ કશ્ચિત્ ॥૨૯॥

देही नित्यमवधेयायं देहे सर्वस्य भारत ।
 तस्मात् सर्वाणि भूतानि नत्वं शोचितुमर्हसि
 स्वधर्ममपियावेक्ष्य न विकंपितुमर्हसि ।
 धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोन्यत् क्षत्रियस्य न विद्यते ॥३१॥
 यदृच्छया योऽपपन्नं स्वर्गद्वारमपावृतम् ।
 सुग्नः क्षत्रियाः पार्थ दलन्ते युद्धमीदृशम् ॥३२॥
 अथ येत्त्वमिदं धर्मं संग्रामं न करिष्यसि ।
 ततः स्वधर्मं किं चित्वा पापमवाप्स्यसि ॥३३॥
 अर्हीति चापि भूतानि कथयिष्यन्ति ते व्ययाम् ।
 संभावितस्य अर्हीतिर्मरणादतिरिच्यते ॥३४॥
 लयाद्रणादुपरतं मंस्यन्ते त्वां महारथाः ।
 येषां यत्वं गृह्णते भूत्वा यास्यसि दाघवम् ॥३५॥
 अवाच्यवादांश्च गृह्णन् वह्निष्यन्ति तवाहिताः ।
 निहतस्तव सामर्थ्यं ततो दुःपतरं नु किम् ॥३६॥
 हुतोवाप्राप्स्यसि स्वर्गं जित्वा यत्नोक्ष्यसे महीम् ।
 तस्मादुत्तिष्ठ कौंतेय युद्धाय कृतनिश्चयः ॥३७॥

सुभद्रुःषे स मे कृत्वा लालालालौ जयाजयौ ।
 ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि ॥३८॥
 शेषातेलिहितासां जये बुद्धिर्योगे त्विमांशृणु ।
 बुद्ध्या युक्तो यया पार्थ कर्मबंधं प्रहास्यसि ॥३९॥
 नेहा बिक्रमनाशोऽस्ति प्रत्यवायो न विद्यते ।
 स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य त्रायते महतो लयात्
 व्यवसायात्मिका बुद्धिरेकेह कुरुनन्दन ।
 भद्रुशाणा ह्यनन्ताश्च बुद्धयो व्यवसायिनाम्
 यामिमां पुष्पितां वायं प्रवदंत्यविपश्चितः ।
 वेदवाद्दस्ताः पार्थ नान्यदस्तीति वादिनः ॥४०॥
 कामात्मनः स्वर्गपरा जन्मकर्मफलप्रदाम् ।
 क्रियाविशेषभुक्तां लोके श्वर्यगतिं प्रति ॥४१॥
 लोके श्वर्यप्रसक्तानां तया परतयेतसाम् ।
 व्यवसायात्मिका बुद्धिः समाधौ न विधीयते
 त्रैगुण्यविषया वेदा निस्त्रैगुण्यो लवार्जुन ।

નિર્દ્વંદ્વો નિત્યસત્વસ્થો નિર્યોગક્ષેમ આત્મવાન્
 યાવાનર્થ ઉદ્ધપાને સર્વતઃ સંખ્લુતોદકે ।
 તાવાન્ સર્વેષુ વેદેષુ પ્રાહ્મણસ્ય વિબ્ધનતઃ ॥૪૬॥
 કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે મા ક્ષેત્રેષુ કદાચન ।
 મા કર્મફલહેતુર્ભૂર્મા તે સંગોસ્ત્વકર્મણિ ॥૪૭॥
 યોગસ્થઃ કુરુ કર્મણિ સંગં ત્વક્ત્વા ધનંજય ।
 સિદ્ધ્યસિદ્ધયોઃ સમોભૂત્વા સમત્વં યોગ ઉચ્યતે
 દ્વરેણ હ્યવરં કર્મ બુદ્ધિયોગાદ્ધનંજય ।
 બુદ્ધૌ શરણુમન્વિચ્છ કૃપણાઃ ફલહેતવઃ ॥૪૮॥
 બુદ્ધિયુક્તો જહાતીહ ઉભે સુકૃતદુષ્કૃતે ।
 તસ્માદ્ધયોગાય યુજ્યસ્વ યોગઃ કર્મસુ કૌશલમ્
 કર્મજં બુદ્ધિયુક્તાહિ ફલંત્યકૃત્વા મનીષિણઃ ।
 જન્મબંધવિનિર્મુક્તાઃ પદં ગચ્છંત્યનામયમ્
 યદા તે મોહકલિલં બુદ્ધિર્વ્યતિતરિપ્યતિ ।
 તદા ગંતાસિ નિર્વેદં શ્રોતવ્યસ્યશ્રુતસ્ય ચ ॥

श्रुतिविप्रतिपन्ना ते यदा स्थास्यति निश्चला ।
समाधावयदा बुद्धिस्तदा योगमवाप्स्यसि ॥५३॥
अर्जुन उवाच ।

स्थितप्रज्ञस्य का लाभा समाधिस्थस्य केशव ।
स्थितधीः किं प्रलापेत किमासीत ब्रजेत किम्
श्री भगवानुवाच ।

अजहाति यदा कामान् सर्वान् पार्थ मनोगतान् ।
आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते
दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः ।
वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥५४॥
यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम् ।
नाभिनन्दति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥५५॥
यदा संहरते व्यायं कूर्मो गानीव सर्वशः ।
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेष्वस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥५६॥
विषया विनिवर्तन्ते निराहारस्य हृदिनः ।
रसवर्जं रसोप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते ॥५७॥

यततो ह्यपि कौंतेय पुरुषस्य विपश्चितः ।
 इंद्रियाणि प्रमाथीनि हरन्ति प्रसन्नं मनः ॥६०॥
 तानि सर्वाणि संयम्य युक्त आसीत मत्परः ।
 वशे हि यस्येन्द्रियाणि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता
 ध्यायतो विषयान् पुंसः संगस्तेषूपनयते ।
 संगोऽसंनयते कामः कामात् क्रोधोऽभिन्नयते
 क्रोधाद्बलवति संभोऽहः संभोऽहोऽस्मृतिविभ्रमः ।
 स्मृतिभ्रंशाद् बुद्धिनाशोऽबुद्धिनाशात्प्रणश्यति
 रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिन्द्रियैश्चरन् ।
 आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति ॥
 प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्योपनयते ।
 प्रसन्नयेतस्य ह्याशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते ॥
 नास्ति बुद्धिरयुक्तस्य न आयुक्तस्य भावना ।
 न चाभावयतः शांतिरशांतस्य कुतः सुखम् ॥
 इंद्रियाणां हिरतां यन्मनोऽनुविधीयते ।
 तदस्य हरति प्रज्ञां वायुर्नावभिवांसि ॥६१॥

तस्माद्वयस्य महाभाहो निगृहीतानि सर्वशः
 इंद्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥
 या निशा सर्वभूतानां तस्यां जगति संयमी ।
 यस्यां जयति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः ॥
 आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं

समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत् ।

तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे

संशान्तिमाप्नोति न कामकामी ॥७०॥

विहाय कामान् यः सर्वान् पुमांश्चरति निःस्पृहः ।

निर्ममो निरहङ्कारः संशान्तिमधिगच्छति ॥७१॥

अेषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ नैनां प्राप्य विमुह्यति ।

स्थित्वास्यामं तकाक्षेऽपि ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ॥७२॥

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां

योगशास्त्रे श्री कृष्णार्जुनसंवादे सांख्ययोगो

नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

અધ્યાય ૩

અર્જુન ઉવાચ ।

જયાયસી ચેત્કર્મણસ્તે મતા બુદ્ધિર્જનાદન ।
તત્કિં કર્મણિ ઘોરે માં નિયોજયસિ કેશવ ॥૧॥
વ્યામિશ્રેણેવ વાક્યેન બુદ્ધિં મોહયસીવ મે ।
તદ્દેકં વદ નિશ્ચિત્ય યેન શ્રેયો હુમાન્નુયામ્ ॥૨॥

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

લોકેસ્મિન્ દ્વિવિધા નિષ્ઠા પુરા પ્રોક્તા મયાનથ ।
જ્ઞાનયોગેન સાંખ્યાનાં કર્મયોગેન યોગિનામ્ ॥૩॥
ન કર્મણામનારંભાન્નૈષ્કર્મ્યં પુરુષોઽનુતે ।
ન ચ સંન્યસનાદેવ સિદ્ધિં સમાધગચ્છતિ ॥૪॥
ન હિ કશ્ચિત્ક્ષણમપિ જાતુ તિષ્ઠત્યકર્મકૃત્ ।
કાર્યતે હ્યવશઃ કર્મ સર્વઃ પ્રકૃતિર્જૈર્ગુણૈઃ ॥૫॥
કર્મેન્દ્રિયાણિ સંયમ્ય ચ આસ્તે મનસાસ્મરન્ ।
ઈન્દ્રિયાર્થાન્ વિમૂઢાત્મા મિથ્યાચારઃ સઉચ્યતે ॥૬॥

यस्त्विन्द्रियाणि मनसा नियम्यारभतेर्जुन ।
 कर्मेन्द्रियैः कर्मयोगमसकृतः स विशिष्यते ॥७॥
 नियतं कुरु कर्म त्वं कर्मजयायो ह्यकर्मणुः ।
 शरीरयात्रापिन्यते न प्रसिद्ध्येदकर्मणुः ॥८॥
 यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र लोकोऽयं कर्मणधनः ।
 तदर्थं कर्म कौंतेय मुक्तसंगः समाचर ॥९॥
 सङ्गं यज्ञाः प्रज्जः सृष्ट्वा पुरोवाच प्रज्जपतिः ।
 अनेन प्रसविष्यध्वमेव वोस्त्विष्टकामधुक् ॥१०॥
 देवान्भावयतानेन ते देवा भावयंतु वः ।
 परस्परं भावयंतः श्रेयः परमवाप्स्यथ ॥
 धृष्टान्भोगान्हुि वो देवा दारयन्ते यज्ञभाविताः ।
 तैर्दत्तान्प्रदायैष्यो यो भुङ्कते स्तेन एव सः ॥
 यज्ञः शिष्टांशिनः संतो मुच्यन्ते सर्वकिर्णिपैः ।
 भुङ्जते ते त्वघं पापा ये पचन्त्यात्मकारणात् ॥
 अन्नाद्भवन्ति भूतानि पर्जन्यादन्नसंभवः ।
 यज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञः कर्मसमुद्भवः ॥

કર્મપ્રહ્મોદ્ભવં વિધિ પ્રહ્માક્ષર સમુદ્ભવમ્ ।
 તસ્માત્સર્વગતં પ્રહ્મ નિત્યં યજ્ઞે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥
 એવં પ્રવર્તિતં ચક્રં નાનુવર્તયતીહ યઃ ।
 અધાયુરિન્દ્રિયારામો મોઘં પાર્થ સ જીવતિ ॥
 યસ્ત્વાત્મનરતિરેવસ્યાદાત્મતૃપ્તશ્ચ માનવઃ ।
 આત્મન્યેવ ચ સંતુષ્ટસ્તસ્ય કાર્યં ન વિદ્યતે ॥૧૭॥
 નૈવ તસ્ય કૃતેનાર્થો નાકૃતેનેહ કશ્ચન ।
 ન ચાસ્ય સર્વભૂતેષુ કશ્ચિદર્થવ્યપાશ્રયઃ ॥૧૮॥
 તસ્માદસકતઃ સતતં કાર્યં કર્મ સમાચર ।
 અસકતો હ્યાચરન્ કર્મ પરમાપ્નોતિ પૂરુષઃ ॥
 કર્મણૈવ હિ સંસિધ્ધિમારિયતા જનકાદયઃ ।
 લોકસંગ્રહમેવાપિ સંપશ્યન્કર્તુમર્હસિ ॥૨૦॥
 યદ્યદાચરત શ્રેષ્ઠસ્તતદેવેતરોજનઃ ।
 સ યત્પ્રમાણું કુરુતે લોકસ્તદનુવર્તતે ॥૨૧॥
 ન મે પાર્થારિત કર્તવ્યં ત્રિષુ લોકેષુ કિંચન ।
 નાનવાપ્તમવાપ્તવ્યં વર્તે એવ ચ કર્મણિ ॥૨૨॥

यद्वि ह्यहं न वर्तेयं ज्ञातु कर्मण्यतंद्रितः ।
 मम वत्मानुवर्तते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥२३॥
 उत्सीद्वेयुरिमे लोका न दुर्या कर्म येदहम् ।
 संकरस्य च कर्ता स्यामुपहन्यामिमाः प्रजः ॥२४॥
 सङ्गताः कर्मण्यविद्वांसो यथा कुर्वति भारत ।
 दुर्याद्विद्वांस्तथासङ्गतश्चिद्विद्विर्लोकसंग्रहम् ॥२५॥
 न पुष्पिमेहं जनयेदज्ञानां कर्मसङ्गिनाम् ।
 ज्ञेययेत् सर्व कर्माणि विद्वान् युक्तः समाचरन् ॥
 प्रकृतेः कियमाणानि गुणैः कर्माणि सर्वशः ।
 अहङ्कारविमूढात्मा कर्ताहमिति मन्यते ॥२७॥
 तत्त्ववित्तु महाभाहो गुणकर्मविभागयोः ।
 गुणागुणेषु वर्तन्त इति मत्वा न सङ्गते ॥२८॥
 प्रकृतेर्गुणसंभूदाः सङ्गन्ते गुणकर्मसु ।
 तानकृत्स्नविद्वो मन्दान् कृत्स्नविन्नविद्यालयेत् ॥
 भयि सर्वाणि कर्माणि संन्यस्याध्यात्मयेतसा ।
 निराशीर्निर्ममो भूत्वा युध्यस्व विगतज्वरः ॥३०॥

ये मे मतमिदं नित्यमनुतिष्ठन्ति मानवाः ।
 श्रद्धावन्तो नसूयन्तो मुख्यन्ते तेपि कर्मभिः ॥३१॥
 ये त्वेतदभ्यसूयन्तो नानुतिष्ठन्ति मे मतम् ।
 सर्वज्ञानविभूढांस्तान् विधिं नष्टानयेत्तसः ॥३२॥
 सदृशं येष्टते स्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवानपि ।
 प्रकृतिं यांति भूतानि नित्रहःकिंकरिष्यति ॥३३॥
 इंद्रियरयेंद्रियस्यार्थे रागद्वेषौ व्यवस्थितौ ।
 तयोर्न वशमागच्छेत् तौ ह्यस्य परिपन्थिनौ ॥३४॥
 श्रेयान् स्वधर्मे विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ।
 स्वधर्मे निधनं श्रेयः परधर्मो भयावहः ॥३५॥
अर्जुन उवाच ।
 अथ केन प्रयुक्तोऽयं पापं व्यरति पुरुषः ।
 अनिच्छन्नपि वाष्णैय अलादिव नियोजितः ॥३६॥
श्रीभगवानुवाच ।
 कामोऽेष क्रोधोऽेष रजोगुणसमुद्भवः ।
 महाशनो महापाप्मा विद्ध्येनमिह वैशिश्रम् ॥

धूमेनाव्रियते वन्निदुर्यथादृशो भवेन च ।
 यथोदणेनावृतो गर्लस्तथा तेनेदमावृतम् ॥३८॥
 आवृतं ज्ञानमेतेन ज्ञानिनो नित्यवैरिणा ।
 कामरूपेण कौंतेय दुःस्पृहेणानलेन ॥३९॥
 इंद्रियाणि मनो बुद्धिरस्याधिष्ठानमुच्यते ।
 एतैर्विमोहयत्येष ज्ञानमावृत्य देहिनम् ॥४०॥
 तस्मात् त्वमिन्द्रियाण्यादौ नियम्य भरतर्षभ ।
 पाप्मानं प्रज्जिह्वेन ज्ञानविज्ञाननाशनम् ४१
 इंद्रियाणि पराण्यादुरिन्द्रियेभ्यः परं मनः ।
 मनसस्तु पराबुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तु सः ॥४२॥
 एवंबुद्धेः परं बुद्ध्वा संस्तव्यात्मनमात्मना ।
 ज्जिह्वं शत्रुं महाबाहो कामरूपं दुरासदम् ॥४३॥

प्रतिश्री भ० अ० यो० श्रीकृ० कर्म० योगोना

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

અધ્યાય ૪

શ્રીભગવાનુવાચ ।

ઈમં વિવસ્તે યોગં પ્રોક્તવાનહમવ્યયમ્ ।
 વિવસ્વાન્ મનવે પ્રાહ મનુરિક્ષવાકવે ધ્રુવીત્ ॥૧॥
 એવં પરંપરાપ્રાપ્તમિમં રાજર્ષયો વિદુઃ ।
 સ કાલેનેહ મહતા યોગો નષ્ટઃ પરંતપ ॥૨॥
 સ એવાયં મયા તેદ્ય યોગઃ પ્રોક્તઃ પુરાતનઃ ।
 ભક્તોસિ મે સખા ચેતિરહસ્યં હ્યેતદુત્તમમ્ ॥૩॥
 અર્જુન ઉવાચ ।

અપરં ભવતો જન્મ પરંજન્મ વિવસ્વતઃ
 કથમેતદ્વિજ્ઞનીયાં ત્વમાદૌ પ્રોક્તવાનિતિ ॥૪॥
 શ્રી ભગવાનુવાચ ।

બહુનિ મે વ્યતીતાનિ જન્માનિ તવચાર્જુન ।
 તાન્યહં વેદ સર્વાણિ ન ત્વં વેત્થ પરંતપ ॥૫॥
 અજ્ઞેપિ સન્નવ્યયાત્મા ભૂતાનામીશ્વરોપિ સન્ ।
 પ્રકૃતિં સ્વામધિષ્ઠાય સંભવામ્યાત્મભાયયા ॥૬॥

યદા યદા હિ ધર્મસ્ય ગ્લાનિર્ભવતિ ભારત ।
 અભ્યુત્થાનમધર્મસ્ય તદ્દાત્માનં સૃજન્મ્યહમ્ ॥૭॥
 પરિત્રાણાય સાધૂનાં વિનાશાય ચ દુષ્કૃતામ્ ।
 ધર્મસંસ્થાપનાર્થાય સંભવામિ યુગે યુગે ॥૮॥
 જન્મ કર્મ ચ મે દિવ્યમેવં યો વેત્તિ તત્ત્વતઃ ।
 ત્યક્ત્વા દેહં પુનર્જન્મ નૈતિ મામેતિ સૌર્ભુનાહ્ ॥૯॥
 વીતરાગભયક્રોધા મન્મયા મામુપાશ્રિતાઃ ।
 બહુવો જ્ઞાનતપસા પૂતા મદ્ભાવમાગતાઃ ॥૧૦॥
 યે યથામાં પ્રપદ્યન્તે તાંસ્તથૈવ ભજન્મ્યહમ્ ।
 મમ વર્તમાનુવર્તન્તે મનુષ્યાઃ પાર્થ સર્વશઃ ॥૧૧॥
 કાંક્ષન્તઃ કર્મણાં સિદ્ધિં યજન્ત ઇહ દેવતાઃ ।
 ક્ષિપ્રં હિ માનુષે લોકે સિદ્ધિર્ભવતિ કર્મજ ॥૧૨॥
 ચાતુર્વર્ણ્યં મયા સૃષ્ટં ગુણકર્મવિભાગશઃ ।
 તસ્ય કર્તારમપિ માં વિધ્ધ્યકર્તારમવ્યયમ્ ॥૧૩॥

न मां कर्माणि लिपन्ति न मे कर्मभूते स्पृहा ।
 धृति मां यो बलिजनाति कर्मभिर्न स गच्छते ॥१४॥
 एवं ज्ञात्वा कृतं कर्म पूर्वैरपि मुमुक्षुभिः ।
 कुरु कर्मैव तस्मात्त्वं पूर्वैः पूर्वतरं कृतम् ॥१५॥
 किं कर्म किमकर्मेति कवयोऽप्यत्र मोहिताः ।
 तत्ते कर्म प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वा मोक्षयसे शुभात् ॥१६॥
 कर्मणो ह्यपि भौद्धव्यं भौद्धव्यं च विकर्मणः ।
 अकर्मणश्च भौद्धव्यं गतुना कर्मणो गतिः ॥१७॥
 कर्मण्यकर्म यः पश्येदकर्मणि च कर्म यः ।
 स बुद्धिमान् मनुष्येषु स युक्तः कृत्स्नकर्मकृत् ॥१८॥
 यस्य सर्वे समारम्भाः कामसङ्कल्पवर्जिताः ।
 ज्ञानाग्निदग्धकर्माणुं तमाहुः पण्डितं बुधाः ॥१९॥
 त्यङ्त्वा कर्म क्लृप्तासङ्गं नित्यतृप्तो निराश्रयः ।
 कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपि नैव किञ्चित्करोति सः ॥२०॥
 निराशीर्यतचित्तात्मा त्यक्तसर्वपरिग्रहः ।
 शारीरं केवलं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किञ्चिदपम् ॥२१॥

यदृच्छादात्मसंतुष्टो द्रंद्वातीतो विमत्सरः ।
 समः सिद्धावसिद्धौ च कृत्वापि न निबध्यते ॥२२॥
 गतसंगस्य मुक्तस्य ज्ञानावस्थितयेतसः ।
 यज्ञायाचरतः कर्म समग्रं प्रविक्षीयते ॥२३॥
 अह्नार्पणं अह्मदुर्विप्रह्माग्नौ अह्मणु हुतम् ।
 अह्नैव तेन गंतव्यं अह्नकर्म समाधिना ॥२४॥
 हवमेवापरे यज्ञं योगिनः पर्युपासते ।
 अह्नाग्नावपरे यज्ञं यज्ञेनैवोपबुध्वति ॥२५॥
 श्रोत्रादीनीन्द्रियाण्यन्ये संयमाग्निषु बुध्वति ।
 शण्दादीन्विषयानन्य इन्द्रियाग्निषु बुध्वति ॥२६॥
 सर्वाणीन्द्रियकर्माणि प्राणकर्माणि चापरे ।
 आत्मसंयमयोगाग्नौ बुध्वति ज्ञानदीपिते ॥२७॥
 द्रव्ययज्ञास्तपोयज्ञा योगयज्ञास्तथापरे ।
 स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्च यतयः संशितव्रताः ॥२८॥
 आपाने बुध्वति प्राणुं प्राणेषुपानं तथापरे ।
 प्राणुपानगती रुद्ध्वा प्राणायामपरायणः ॥२९॥

अपरे नियताहाराः प्राणान् प्राणेषु शुद्धंति ।
 सर्वेभ्येते यज्ञविदो यज्ञक्षपितकल्मषाः ॥३०॥
 यज्ञशिष्टामृतमुन्ने यान्ति ब्रह्मसनातनम् ।
 नायं लोकोऽस्त्ययज्ञस्य कुतोऽन्यः कुरुसत्तमा ॥३१॥
 एवम् ऋषिर्वा यज्ञा वितता ब्रह्मणो मुने ।
 कर्मजनविद्धि तान्सर्वानेवं ज्ञात्वा विमोक्ष्यसे
 श्रेयान् द्रव्यमयाद्यज्ञाञ्जानयज्ञः परंतप ।
 सर्वं कर्माणिश्वं पार्थ ज्ञाने परिसमाभ्यते ॥३३॥
 तद्विद्धि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ।
 उपदेक्ष्यांति ते ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥३४॥
 यज्ञज्ञात्वा न पुनर्मोहमेवं यास्यसि पांडव ।
 येन भूतान्यशेषेण द्रक्ष्यस्यात्मन्यथो भयि ॥३५॥
 अपि वेदसि पापेभ्यः सर्वेभ्यः पापकृत्तमः ।
 सर्वं ज्ञानफलमेनैव वृजिनं संतरिष्यसि ॥३६॥
 यथैधांसि समिद्धोऽग्निर्भस्मसात्कुरुते ज्युन ।
 ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि भस्मसात्कुरुते तथा ॥३७॥

नहि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ।
 तत्स्वयं योगसंसिद्धः कालेनात्मनि विंदति ॥३८॥
 श्रद्धावाँदलभते ज्ञानं तत्परः संयतेन्द्रियः ।
 ज्ञानं लब्ध्वा परं शांतिमच्यरेणुधिगच्छति ॥
 अज्ञश्चाश्रद्धानश्च संशयात्मा विनश्यति ।
 नायं लोकोस्ति न परो न सुखं संशयात्मनः ॥
 योगसंन्यस्तकर्माणुं ज्ञानसंछिन्नसंशयम् ।
 आत्मवंतं न कर्माणि निबध्नन्ति धनंजय ॥
 तस्मादज्ञानसंभूतं ह्रत्स्थं ज्ञानासिनात्मनः ।
 छित्तैनं संशयं योगमातिष्ठोत्तिष्ठ भारत ॥४२॥
 धनिश्री उ०अ०यो०श्री कृ०ज्ञानकर्मन्यासयोगो
 नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥

અધ્યાય ૫

અર્જુન ઉવાચ ।

સંન્યાસં કર્મણાં કૃણુ પુનર્યોગં ચ શંસસિ ।
યચ્છ્રેય એતયોરેકં તન્મે ષૂહિ સુનિશ્ચિતમ્ ॥૧॥

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

સંન્યાસઃ કર્મયોગશ્ચ નિઃશ્રેયસકરાવૃભૌ ।
તયોસ્તુ કર્મસંન્યાસાત્ કર્મયોગો વિશિષ્યતે ॥૨॥
જ્ઞેયઃ સનિત્યસંન્યસી યો ન દ્વેષ્ટિ ન કાંક્ષતિ ।
નિર્દ્વંદ્વો હિ મહાબાહો સુખં બંધાત્પ્રમુચ્યતે ॥૩॥
સાંખ્યયોગૌ પૃથગ્બાહાઃ પ્રવદંતિ ન પંડિતાઃ ।
એકમખ્યાસ્થિતઃ સમ્યગુભયોર્વિન્દતે શ્લમ્ ॥૪॥
યત્સાંખ્યૈઃ પ્રાપ્યતે સ્થાનં તદ્યોગૈરપિ ગમ્યતે ।
એકં સાંખ્યં ચ યોગં ચ યઃ પશ્યતિ સ પશ્યતિ ॥૫॥
સંન્યાસસ્તુ મહાબાહો દુઃખમાપ્તુમયોગતઃ ।
યોગયુક્તો મુનિર્બ્રહ્મ નચિરેણુધિગચ્છતિ ॥૬॥
યોગયુક્તો વિશુદ્ધાત્મા વિજિતાત્મા જિતેન્દ્રિયઃ ।

सर्वभूतात्मभूतात्मा कुर्वन्नपि न लिप्यते ॥७॥
 नैव किञ्चित्करोमीति युक्तो मन्येत तत्त्ववित् ।
 पश्यन्शृण्वन्स्पृशन्निघ्नन्नश्नन्गच्छन्स्वपन्श्च
 सन् ॥८॥

प्रक्षपन् विसृजन् गृह्णन् नुन्मिषन्निमिषन्नपि ।
 इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेषु वर्तन्त इति धारयन् ॥९॥
 ब्रह्मण्याधाय कर्माणि संगंत्यङ्गत्वाकरोति यः ।
 लिप्यते न स पापेन पद्मपत्रमिवांलसा ॥१०॥
 कायेन मनसा बुद्ध्या केवलैरिन्द्रियैरपि ।
 योगिनः कर्म कुर्वति संगंत्यङ्गत्वात्मशुद्ध्यर्थे ॥
 युक्तः कर्मफलं त्यक्त्वा शांतिमाप्नोति नैष्ठिकीम-
 न्ययुक्तः कामकारेण क्लेशं सङ्गं निबध्यते ॥
 सर्वं कर्माणि मनसा संन्यस्यास्तं सुखं वशी ॥
 न वदारे पुरे देही नैव कुर्वन्नकारयन् ॥१३॥
 न कर्तृत्वं न कर्माणि लोकस्य सृजति प्रभुः
 न कर्मफलसंयोगं स्वभावस्तु प्रवर्तते ॥१४॥

नादत्ते कस्यचित्पापं न यैव सुकृतं विभुः ।
 अज्ञानेनावृतं ज्ञानं तेन मुह्यन्ति जन्तवः॥
 ज्ञानेन तु तदज्ञानं येषां नाशितमात्मनः ।
 तेषामादित्यवज्ज्ञानं प्रकाशयति तत्परम् ॥१६॥
 तद्विबुद्धयस्तदात्मानस्तन्निष्ठास्तत्परायणाः ।
 गच्छन्त्य पुनरावृत्तिं ज्ञाननिर्धूत कल्मषाः ॥१७॥
 विद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ।
 शुनि यैवश्वपाके च पतिताः समदर्शिनः ॥१८॥
 ध्रुवैव तैर्जितः सर्गो येषां साम्ये स्थितं मनः ।
 निर्दोषं हि समं ब्रह्म तस्माद् ब्रह्माणि ते स्थिताः
 न ब्रह्मण्येत्प्रियं प्राप्य नोद्विजेत्प्राप्य चाप्रियम् ।
 स्थिरबुद्धिरसंभूढा ब्रह्मविद् ब्रह्मणि स्थितः ॥२०॥
 आह्यस्पर्शेष्वसक्तात्मा विन्दत्यात्मनि यत्सुखम् ।
 स ब्रह्मयोग युक्तात्मा सुखमक्षय्यमश्नुते ॥२१॥
 ये हि संस्पर्शन्मोक्षा दुःखयोग्येनय एव ते ।
 आद्यन्तवन्तः कैतेय न तेषु रमते बुधः ॥२२॥

શકનોત્તીહૈવ યઃ સોહું પ્રાક્શરીરવિમોક્ષણાત્ ।
 કામકોધોર્લ્લવં વેગં સ યુક્તઃ સસુખી નરઃ ॥૨૩॥
 યોતઃ સુખોતરામસ્તથાતન્નર્યોતિરેવ યઃ ।
 સ યોગી બ્રહ્મનિર્વાણું બ્રહ્મભૂતોઽધિગચ્છતિ ॥૨૪॥
 લભંતે બ્રહ્મનિર્વાણમૃષયઃ ક્ષીણકલ્મષાઃ ।
 છિન્નદ્વૈધા યતાત્માનઃ સર્વભૂતહિતેરતાઃ ॥૨૫॥
 કામકોધવિયુક્તાનાં યતીનાં યતચેતસામ્ ।
 અભિતો બ્રહ્મનિર્વાણું વર્તને વિદિતાત્મનામ્
 સ્પર્શાન્ કૃત્વા બહિર્ગાદ્યાંશ્ચક્ષુશ્ચૈવાન્તરે ભુવોઃ ।
 પ્રાણાપાનો સમૌ કૃત્વા નાસાંભ્યંતરચારિણૌ
 યતેન્દ્રિયમનોબુદ્ધિર્મુનિર્મોક્ષપરાયણુઃ ।
 વિગતેચ્છાભયકોધોયઃ સદામુક્તઽએવસઃ ॥૨૬॥
 ભોક્તાંરં યજ્ઞતપસાં સર્વલોકમહેશ્વરમ્ ।
 સુહૃદં સર્વભૂતાનાં જ્ઞાત્વામાં શાંતિમૃચ્છતિ
 ઇતિશ્રી૦ઉ૦બ્ર૦યો૦શ્રીકૃષ્ણાર્જુન૦કર્મસંન્યાસ
 યોગોનામ પંચમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫ ॥

अध्याय ६

श्री लगवानुवाच ।

अनाश्रितः कर्मफलं कार्यं कर्म करोति यः ।
 स संन्यासी च योगी च न निरग्निर्न्याकियः ॥१॥
 यं संन्यासमिति प्रादुर्योगं तं विद्धि पांडव ।
 न ह्यसंन्यस्त संकल्पो योगी भवति कश्चन ॥२॥
 आरुरुक्षोर्मुनेर्योगं कर्म कारणमुच्यते ।
 योगाद्भक्त्यः तत्तयैव शमः कारणमुच्यते ॥३॥
 यदाहि नेन्द्रियार्थेषु न कर्मस्वनुषङ्गते ।
 सर्व संकल्प संन्यासी योगाद्भक्त्योच्यते ॥४॥
 उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत् ।
 आत्मैव ह्यात्मनो बंधुरात्मैव रिपुरात्मनः ॥५॥
 बंधुरात्मात्मनस्तस्य येनात्मैवात्मना जितः ।
 अनात्मनस्तु शत्रुत्वे वर्तेतात्मैव शत्रुवत् ॥६॥
 जितात्मनः प्रशान्तस्य परमात्मा समाहितः ॥

शीतोष्ण सुण्डुःषेषु तथा मानापमानयोः॥७॥
 ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा कूटस्थो विजितेंद्रियः ।
 युक्तर्धत्युच्यते योगी समलोष्टाश्म कांथनः॥८॥
 सुहृन्मित्रार्थुदासीनमध्यस्थद्वेष्यभंधुषु ।
 साधुष्वपि च पापेषु समबुद्धिर्विशिष्यते ॥९॥
 योगी युञ्जत सततमात्मानं रहुसि स्थितः ।
 अेकाकी यतचित्तात्मा निराशीरपरित्रुडः ॥१०॥
 शुचौ द्वेषे प्रतिष्ठाप्य स्थिरमासनमात्मनः ।
 नात्युच्छ्रितं नातिनीचं चैलाजिनकुशोत्तरम् ॥११॥
 ततैकाग्रं मनः कृत्वा यतचित्तेन्द्रियक्रियः ।
 उपविश्यासनेयुंज्यायोगमात्मविशुद्धये ॥१२॥
 समं कायशिरोग्रीवं धारयन्नचलं स्थिरः ।
 संप्रेक्ष्य नासिकाग्रं स्वं दिशश्चानवलोकयन् ॥१३॥
 प्रशांतात्मा विगतभीर्ब्रह्मचारिव्रते स्थितः ।
 मनःसंयम्य मच्चित्तो युक्त आसीत मत्परः ॥१४॥

युञ्जन्व' सदात्मानं योगी नियतमानसः ।
 शांतिं निर्वाणपरमां मत्संस्थामधिगच्छति ॥१५॥
 नात्यश्नतस्तु योगोऽस्ति न यैकांतमनश्नतः ।
 न त्यातिस्वप्नशीलस्य जग्रतो नैव चार्जुन ॥१६॥
 युक्ताहारविहारस्य युक्तयष्टस्य कर्मसु ।
 युक्तस्वभावजोधस्य योगो भवति दुःखहा ॥१७॥
 यदा विनियतं चित्तमात्मान्येवावतिष्ठते ।
 निःस्पृहः सर्वकामेभ्यो युक्त इत्युच्यते तदा ॥
 यथादीपो निवातस्थो नेङ्गते सोपमा स्मृता ।
 योगिनो यतचित्तस्य युञ्जतो योगमात्मनः ॥
 यत्रोपरमते चित्तं निरुद्धं योगसेवया ।
 यत्र यैवात्मनात्मानं पश्यन्नात्मनि तुष्यति ॥
 सुखमात्यन्तिकं यत्तद्बुद्धिब्रह्ममतीन्द्रियम् ।
 वेत्ति यत्र न यैवायं स्थितश्चलति तत्त्वतः ॥
 यं लब्ध्वा चापरं लाभं मन्यत नाधिकं ततः ।
 यस्मिंस्थितो न दुःखेन गुरुणापि विचाल्यते ॥

तं विद्याद् दृःणसंयोगवियोगं योगसंज्ञितम् ।
 सनिश्चयेन योक्तव्यो योगो निविण्णुयेत सा
 संकल्प प्रलवान्काभांरत्यङ्गत्वा सर्वानशेषतः ।
 मनसैवेन्द्रियग्रामं विनियम्य समन्ततः ॥ २४ ॥
 शनैःशनैरुपरमेद् धुध्वा धृतिगृहीतया ।
 आत्मसंस्थं मनः कृत्वा न किञ्चिदपि चिन्तयेत् ॥
 यतो यतो निश्चरति मनश्चञ्चलमस्थिरम् ।
 ततस्ततो नियम्यैतदात्मन्येव वशं नयेत् ॥
 प्रशांतमनसं ह्येनं योगिनं सुखमुत्तमम् ।
 उपैति शांतरजसं प्रह्वभूतमकल्मषम् ॥ २५ ॥
 युञ्जन्नेवं सदात्मानं योगी विगतकल्मषः ॥
 सुषेनं प्रह्वसंस्पर्शमत्यन्तं सुखमश्नुते ॥ २६ ॥
 सर्वभूतस्थमात्मानं सर्वभूतानि आत्मनि
 धृक्षते योगयुक्तात्मा सर्वत्र समदर्शनः ॥ २७ ॥
 यो मां पश्यति सर्वत्र सर्वं च मयि पश्यति ।

તસ્યાહં ન પ્રણુશ્યામિ સચ મે ન પ્રણુશ્યતિ ॥
 સર્વભૂતસ્થિતાં યો માં ભજત્યેકત્વમાસ્થિતઃ ।
 સર્વથા વર્તમાનોપિ સ યોગી મયિ વર્તતે ॥ ૩૧॥
 આત્મૌપમ્યેન સર્વત્ર સમં પશ્યતિ ચોર્જુન ।
 સુખંવાયદિ વા દુઃખં સયોગી પરમો મતા ॥ ૩૨
અર્જુન ઉવાચ ।

યોયં યોગસ્ત્વયા પ્રોક્તઃ સામ્યેન મધુસૂદન ।
 એતસ્યાહં ન પશ્યામિ ચંચલત્વાત્સ્થિતાં સ્થિરામ્
 ચંચલં હિ મનઃ કૃષ્ણ પ્રમાથી જલવદ્ દૃઢમ્ ।
 તસ્યાહં નિશ્ચહં મન્યે વાયોરિવ સુદુષ્કરમ્ ॥ ૩૪
શ્રી ભગવાનુવાચ ।

અસંશયં મહાબાહો મનોદુર્નિશ્ચહં ચલમ્ ॥
 અભ્યાસેન તુ કૌંતેય વૈરાગ્યેણ ચ ગૃહ્યતે ॥૩૫॥
 અસંચિન્તાત્મના યોગો દુષ્પ્રાપ ઈતિ મે મતિઃ ।
 વશ્યાત્મના તુ યતતા શક્યો વાપ્તુમુપાયતઃ

અર્જુન ઉવાચ ।

અયતિઃ શ્રદ્ધયોપેતો યોગાચ્ચલિતમાનસઃ ।
 અપ્રાપ્ય યોગસંસિદ્ધિં કાં ગતિં કૃષ્ણ ગચ્છતિ
 કચ્ચિન્નોભયવિભ્રષ્ટશિષ્ટનાભમિવ નશ્યતિ ।
 અપ્રતિષ્ઠો મહાબાહો વિમૂઢો બ્રહ્મણુઃપથિા૩૮૥
 એતન્મે સંશયં કૃષ્ણ છેત્તુમર્હસ્યશેષતઃ ।
 ત્વદન્યઃ સંશયસ્યાસ્ય છેત્તા ન હ્યુપપદ્યતે ॥૩૯॥

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

પાર્થ નૈવેહ નામુત્રવિનાશસ્તસ્ય વિદ્યતે ॥
 નહિ કલ્યાણકૃત્કશ્ચિદ્દુર્ગતિંતાતગચ્છતિ ।૪૦।
 પ્રાપ્ય પુણ્યકૃતાંલ્લોકાનુષિત્વા શાશ્વતીઃસમાઃ ।
 શુચીનાં શ્રીમતાં ગેહ્યોગભૃષ્ટોભિજ્ઞયતે
 અથવા યોગિનામેવ કુલે ભવતિ ધીમતામ્ ।
 એતદ્ધિ દુર્લભતરં લોકે જન્મયદ્દીદૃશમ્ ॥૪૨॥
 તત્ર તં બુદ્ધિસંયોગં લભતે પૌર્વદેહિકમ્ ।

यतते यततो लूयः संसिद्धौ कुरुनन्दन ॥४३॥
 पूर्वाभ्यासेन तेनैव हियते ह्यवशोऽपि सः
 जिज्ञासुरपि योगस्य शब्द प्रह्मातिवर्तते ॥४४॥
 प्रयत्नाद्यतमानस्तु योगी संशुद्धकिङ्किणः ।
 अनेकजन्म संसिद्धस्ततो याति परां गतिम् ॥
 तपस्विभ्योऽधिको योगी ज्ञानिभ्योऽपि भूतोऽधिकः ।
 कर्मिभ्यश्चाधिको योगी तस्माद् योगी भवार्जुन ४६
 योगिनामपि सर्वेषां मर्जते नांतरात्मना ।
 श्रद्धावान्भजते यो मांसमे युक्ततमे भतः ॥४७॥

धृतिश्रीम० अ० यो० श्रीकृ० व्या० म० स० य० भ० योगिनाम
 षष्ठोऽध्यायः ॥६॥

અધ્યાય ૭

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

મય્યાસક્તમનાઃ પાર્થ યોગં યુજન્મહાશ્રયઃ ।
 અસંશયં સમગ્રં માં યથા જ્ઞાસ્યસિ તચ્છૃણુ ॥૧॥
 જ્ઞાનં તેહં સવિજ્ઞાનમિદં વક્ષ્યામ્યશેષતઃ ।
 યજ્ઞજ્ઞાત્વાનેહભૂયોન્યજ્ઞજ્ઞાતવ્યમવશિષ્યતે ॥૨॥
 મનુષ્યાણાંસહસ્રેષુ કશ્ચિદ્ધતતિ સિદ્ધયે ।
 યતતામપિ સિદ્ધાનાં કશ્ચિન્માં વેત્તિતત્ત્વતઃ ॥૩॥
 ભૂમિરાપોનલોવાયુઃ ણં મનો બુદ્ધિરેવચ ।
 અહંકાર ઇતીયં મે ભિન્ના પ્રકૃતિરષ્ટધા ॥૪॥
 અપરેયમિતસ્ત્વન્યાં પ્રકૃતિં વિદ્ધ મે પરામ્ ।
 જીવભૂતાં મહાબાહો યયેદં ધાર્યતે જગત્ ॥૫॥
 એતદ્યોનીનિ ભૂતાનિ સર્વાણીત્યુપધારય ।
 અહંકૃત્સ્નસ્ય જગતઃ પ્રભવઃ પ્રલયસ્તથા ॥૬॥
 મત્તઃ પરતરં નાન્યત્ કિંચિદ્ધસ્તિ ધનંજય ।
 મયિ સર્વમિદં પ્રોતં સૂત્રે મણિગણા ઈવ ॥૭॥

रसौडुमभ्सु डौंतेय प्रभास्मि शशिसूर्ययोः ।
 प्रणुवः सर्ववेदेषु शण्डः जे पौरुषंनृषु ॥८॥
 पुण्योगंधःपृथिव्यांय तेजश्चास्मि विभावसौ ।
 ज्वनं सर्वभूतेषु तपश्चास्मि तपस्विषु ॥९॥
 जीर्णं मां सर्वभूतानां विद्धिपार्थ सनातनम् ।
 बुद्धिर्बुद्धिमतामस्मितेजस्तेजस्विनामहुम् ॥१०॥
 जलं जलवतामस्मि कामरागविवर्जितम् ।
 धर्माविरुद्धो भूतेषु कामोस्मि भरतर्षभ ॥११॥
 ये यैव सात्विका भावा राजसास्तामसाश्च ये ।
 मत्त एवेतितान् विद्धिनत्वहुतेषु ते मयि ॥१२॥
 त्रिभिर्गुणभयैर्भावैरेभिः सर्वमिदं जगत् ।
 मोहितं नाभिज्जनातिमाभेभ्यः परमव्ययम् ॥१३॥
 द्वैवीहेषा गुणुभयी मम माया दुरत्यया ।
 मामेव ये प्रपद्यन्ते मायामेतां तरन्ति ते ॥१४॥
 न मां दुष्कृतिनो भूढाः प्रपद्यन्ते नराधमाः ।
 माययापहतज्ञाना आसुरं भावमाश्रिताः ॥१५॥

यत्तुर्विधा लब्धंतेमां जनाः सुकृतिनोर्जुन ।
 आर्तो जिज्ञासुरर्थार्थी ज्ञानीत्यलरतर्षल ॥१६॥
 तेषां ज्ञानी नित्ययुक्त एकलक्षितर्विशिष्यते ।
 प्रियो हि ज्ञानिनोत्यर्थमहुं सयममप्रियः ॥१७॥
 उदाराः सर्वे एवैते ज्ञानी त्वात्मैव मेमतम् ।
 आस्थितः स हियुक्तात्माभाभेवानुत्तमांगतिम् ॥
 गह्वनां जन्मनामन्ते ज्ञानवान् मां प्रपद्यते ।
 वासुदेवः सर्वमिति स महात्मासुदुर्लभः ॥१८॥
 कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाः प्रपद्यन्तेन्यदेवताः ।
 तं तं नियममास्थाय प्रकृत्या नियताः स्वया ॥
 यो यो यांयां तनुंलक्षतः श्रद्धयार्चितुमिच्छति
 तस्य तंस्यायलां श्रद्धांतामेव विदधाम्यहुम् ॥
 स तथा श्रद्धया युक्तस्तस्याराधनमीडते ।
 ललते च ततः कामान्मयैव विहितान् हितान् ॥
 अंतवत्तद्दं तेषां तद्दलवत्यल्पमेधसाम् ।
 देवान् देवयन्त्रे यांतिमद्दलक्षता यांति मामपि ॥

અવ્યક્તં વ્યક્તિમાપન્નં મન્યન્તે મામણુદ્ધયઃ ।
 પરંભાવમજ્ઞનંતો મમાવ્યયમનુત્તમમ્ ॥૨૪॥
 નાહું પ્રકાશઃ સર્વસ્ય યોગમાયાસમાવૃતઃ ।
 મૂઢાયં નાભિજ્ઞનાતિ લોકોમામજમવ્યયમ્ ॥
 વેદાહું સમતીતાનિ વર્તમાનાનિ ચાર્જુન ।
 ભવિષ્યાણિ ચ ભૂતાનિમાં તુ વેદન કશ્ચન ॥૨૬॥
 ઇન્દ્રિય દ્વેષસમુત્થેન દ્વંદ્વમોહેન ભારત ।
 સર્વભૂતાનિ સંમોહું સર્ગે યાંતિ પરંતપ ॥૨૭॥
 યેષાંત્વંતગતં પાપં જનાનાં પુણ્ય કર્મણામ્ ।
 તે દ્વંદ્વ મોહનિર્મુક્તા ભજન્તે માં દૃઢવ્રતાઃ ॥૨૮॥
 જરામરણમોક્ષાય મામાશ્રિત્ય યતાંતિ ચે ।
 તે બ્રહ્મતદ્વિદુઃ કૃત્સ્નમધ્યાત્મં કર્મ ચાખિલમ્ ॥
 સાધિભૂતાધિદૈવં માં સાધિયજ્ઞં ચ યે વિદુઃ ।
 પ્રયાણુ કાલેપિ ચ માં તે વિદુર્યુક્તચેતસઃ ॥૩૦॥
 ઇતિશ્રીમદ્વેદાંગ્યોગઃશ્રીકૃષ્ણ જ્ઞાન વિજ્ઞાન
 યોગો નામ સપ્તમોધ્યાયઃ ॥૬॥

અધ્યાય ૮.

અર્જુન ઉવાચ

કિં તદ્દગ્ધ્રહ કિમધ્યાત્મં કિં કર્મ કિંપુરુષોત્તમ ।
અધિભૂતં ચ કિં પ્રોક્તમધિદૈવં કિમુચ્યતે ॥૧॥
અધિયજ્ઞઃ કથં કોત્ર દેહેસ્મિન્મધુસૂદન ।
પ્રયાણકાલેચ કથં જ્ઞેયોસિ નિયતાત્મભિઃ ॥૨॥

શ્રી ભગવાનુવાચ

અક્ષરં ગ્રહ્ય પરમં સ્વભાવોધ્યાત્મમુચ્યતે ।
ભૂતભાવોદ્ભવકરો વિસર્ગઃકર્મસંજિતઃ ॥૩॥
અધિભૂતં ક્ષરો ભાવઃ પુરુષશ્ચાધિદૈવતમ્ ।
અધિયજ્ઞો હુમેત્રાત્ર દેહે દેહભૂતાંવર ॥૪॥
અંતકાલે ચ મામેવ સ્મરન્મુકૃત્વા કલેવરમ્ ।
યઃ પ્રયાતિ સમદ્ભાવં યાતિનાસ્ત્યત્ર સંશયઃ ॥
યં યં વાપિ સ્મરન્ ભાવં ત્યજત્યંતે કલેવરમ્ ।
તં તમેવૈતિ કૌતેય સદા મદ્ભાવભાવિતઃ ॥૬॥

तस्मात् सवेषु कालेषु मामनुस्मर युध्य च ।

मय्यर्पितमनोऽपुष्पिर्भाभेवैष्यस्यसंशयम् ॥

अभ्यास योगयुक्तेन येतसा नान्यगामिना ।

परमं पुरुषं दिव्यं याति पार्थानुश्रितयन् ॥

कविं पुराणमनुशासितार

मञ्जोरणीयां समनु स्मरेद्यः ।

सर्वस्य धातारमश्रित्यरूप

मादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ॥६॥

प्रयाणुकाले मनसा यत्नेन

लङ्ग्या युक्तो योगजलेन यैव ।

ब्रुवोर्मध्ये प्राणमावेश्य सम्यक्

सतंपरं पुष्पमुपैति दीव्यम् ॥७॥

यदक्षरं वेदविदो वहन्ति

विशन्ति यद्यतयो वीतरागाः ।

यद्विच्छन्तो ब्रह्मचर्यं चरन्ति

તત્તે પદં સંગ્રહેણ પ્રવક્ષ્યે ॥૧૧॥
 સર્વદ્વારાણિ સંયમ્ય મનો હૃદિ નિરુદ્ધ્ય ચ ।
 મૂઢન્યાધાયાત્મનઃપ્રાણુમા સ્થિતો યોગ ધારણામ્ ॥
 ઓમિત્યેકાક્ષરં બ્રહ્મ વ્યાહરન્મામનુસ્મરન્ ।
 યઃ પ્રયાતિ ત્યજન્દેહં સ યાતિ પરમાં ગતિમ્ ॥
 અનન્ય ચેતાઃ સતતં ચો માં સ્મરતિ નિત્યશઃ ।
 તસ્યાહં સુલભઃ પાર્થ નિત્યયુક્તસ્ય યોગિનઃ ॥
 મામુપેત્ય પુનર્જન્મ દુઃખાલયમશાશ્વતમ્ ।
 નાનુવંતિ મહાત્માનઃ સંસિદ્ધિં પરમાં ગતાઃ ॥
 આ બ્રહ્મભુવનાલ્લોકાઃ પુનરાવર્તિનો જુન ।
 મામુપેત્યં તુ કૌંતેય પુનર્જન્મ ન વિદ્યતે ॥૧૬॥
 સહસ્રયુગપર્યન્તં મહુર્યદ્ બ્રહ્મણો વિદુઃ ।
 રાત્રિં યુગસહસ્રાં તાં તેહોરાત્રવિદો જનાઃ ॥૧૭॥
 અવ્યક્તાદ્યવ્યક્તયઃ સર્વાઃ પ્રભવંત્યહરાગમે ।
 રાત્ર્યાગમે પ્રલીયંતે તત્રૈવાવ્યક્તસંસ્રકે ॥૧૮॥

भूतश्रामः स एवायं भूत्वा भूत्वा प्रलीयते ।
 रात्र्यागमे वशः पार्थ प्रभवत्यदुरागमे ॥१८॥
 परस्तस्मात्तु भावोन्यो व्यङ्क्तो व्यङ्क्तात्सनातनः ।
 यः स सर्वेषु भूतेषु नश्यत्सु न विनश्यति ॥२०॥
 अव्यङ्क्तोक्षर धृत्युङ्क्तस्तमाहुः परमां गतिम् ।
 यं प्राप्य न निवर्तते तद्दधाम परमं भम ॥२१॥
 पुरुषः स परः पार्थ लङ्क्या लब्धस्त्वनन्यया ।
 यस्यांतःस्थानिभूतानियेनसर्वमिदं ततम् ॥२२॥
 यत्र काले त्वनावृत्तिमावृत्तिं चैव योगिनः ।
 प्रयाता यान्ति तं कालं वक्ष्यामि भरतर्षभ ॥२३॥
 अग्निर्ज्योतिरदुःशुक्लः षष्ठमासा उत्तरायणम् ।
 तत्र प्रयाता गच्छंति ब्रह्म ब्रह्मविदो जनः ॥२४॥
 धूमो रात्रिस्तथा कृष्णः षष्ठमासा दक्षिणायनम् ।
 तत्र यांद्रमसं ज्योतिर्योगी प्राप्य निवर्तते ॥२५॥
 शुक्लकृष्णे गतो ह्येते जगतः शाश्वते मते ।

ઐકયા યાત્યનાવૃત્તિમન્યયાવર્તતે પુનઃ ॥૨૬॥
 નૈતે સૃતી પાર્થ જનન્યોગી મુહ્યતિ કશ્ચન ।
 તસ્માત્સર્વેષુ કાલેષુ યોગયુક્તો ભવાર્જુન ॥૨૭॥
 વેદેષુ યજ્ઞેષુ તપઃસુ ચૈવ
 દાનેષુ યત્પુણ્યકૃત્ત્વં પ્રદિષ્ટમ્ ।
 અત્યેતિ તત્સર્વમિદં વિદિત્વા
 યોગી પરં સ્થાનમુપૈતિ આઘમ્ ॥૨૮॥

ઇતિશ્રીમદ્ ભ૦ ઉ૦ અ૦ યો૦ શ્રી કૃ૦
 અક્ષરબ્રહ્મયોગો નામાષ્ટમોધ્યાયઃ ॥૮॥

અધ્યાય ૯

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

ઇદં તુ તે ગુહ્યતમં પ્રવક્ષ્યામ્યનસૂયવે ।
 જ્ઞાનાંવજ્ઞાનસહિતં ચ જ્ઞાત્વા મોક્ષ્યસે શુભાત્ ॥૧॥
 રાજવિદ્યા રાજગુહ્યં પવિત્રમિદમુત્તમમ્ ।
 પ્રત્યક્ષાવગમં ધર્મ્યં સુસુખં કર્તુમવ્યયમ્ ॥૨॥
 અશ્રદ્ધધાનાઃ પુરુષા ધર્મસ્યાસ્ય પરંતપ ।
 અપ્રાપ્યમાં નિવર્તંતે મૃત્યુ સંસારવર્ત્તમાનિ ॥૩॥
 મયા તત્તમિદં સર્વં જગદવ્યક્તમૂર્તિના ।
 મત્સ્થાનિ સર્વભૂતાનિ નચાહું તેષ્વવસ્થિતઃ ॥૪॥
 નચ મત્સ્થાનિ ભૂતાનિ પશ્ય મે યોગમૈશ્વરમ્ ।
 ભૂતભૃન્ન ચ ભૂતસ્થો મમાત્મા ભૂતભાવનઃ ॥૫॥
 યથાકાશસ્થિતો નિત્યં વાયુઃ સર્વત્રગો મહાન્ ।
 તથા સર્વાણિ ભૂતાનિ મત્સ્થાનીત્યુપધારય ॥૬॥
 સર્વભૂતાનિ કૌંતેય પ્રકૃતિં યાંતિ મામિકામ્ ।

कटपक्षयेपुनस्तानि कटपादौविसृजन्म्यहुम् ॥७॥
 प्रकृतिं स्वामवष्टभ्य विसृजन्मि पुनः पुनः ।
 भूतश्राममिमं कृत्स्नमवशं प्रकृतेर्वशात् ॥८॥
 नयमां तानि कर्माणि निषधन्ति धनंजय ।
 उदासीनवदासीनमसक्तं तेषु कर्मसु ॥९॥
 मयाध्यक्षेण प्रकृतिः सूयते सचराचरम् ।
 हेतुनानेन कौंतेय जगद्विपरिवर्तते ॥१०॥
 अवजानन्तिमां भूढा मानुषीं तनुमाश्रितम् ।
 परंभावमजानन्तो मम भूतमहेश्वरम् ॥११॥
 मोघाशा मोघकर्माणि मोघज्ञाना विचेतसः ।
 राक्षसीमासुरीं चैवप्रकृतिंभोहिनीं श्रिताः ॥१२॥
 महात्मानस्तु मां पार्थ दैवीं प्रकृतिमाश्रिताः ।
 सज्जन्त्यनन्यमनसो ज्ञात्वा भूतादिमव्ययम् ॥
 सततं कीर्तयन्तो मां यतन्तश्च दृढव्रताः ।
 नमस्यन्तश्च मां सङ्कत्या नित्ययुक्ता उपासते ।

ज्ञानयज्ञेन आभ्यन्ये यजंतो मामुपासते ।
 अकृत्वेन पृथक्त्वेन ण्डुधा विश्वतोमुजम् ॥
 अहं कतुरहं यज्ञः स्वधाहमहमौषधम् ।
 मंत्रोहमहमेवाज्यमहमग्निरहं हुतम् ॥१६॥
 पिताहमस्यजगतो माता धाता पितामहः ।
 वेद्यं पवित्रमोङ्कार ऋक्साम यजुरेवम् ॥१७॥
 गतिर्भर्ता प्रभुः साक्षी निवासः शरणं सुहृत् ।
 प्रभवः प्रलयः स्थानं निधानं भीजमव्ययम् ॥
 तपाम्यहमहं वर्षं निगृह्णाम्युत्सृजामि च ।
 अमृतं यैव मृत्युश्च सदसस्याहमर्जुन ॥
 त्रैविद्या मां सोमपाः पूतपापा
 यज्ञैरिष्ट्वा स्वर्गतिं प्रार्थयन्ते ।
 ते पुण्यमासाद्य सुरेन्द्रलोक
 भक्षन्ति दिव्यान् द्विवि द्वेवलोगान् ॥२०॥
 ते तं भुङ्क्त्वा स्वर्गलोकं विशालं

क्षीणेषु पुण्ये भर्त्यलोकं विशांति ।

एवं त्रयीधर्ममनुप्रपन्ना

गतागतं कामकामा लभन्ते ॥२॥

अनन्याश्चित्तयन्तो मां ये जनाः पर्युपासते ।

तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥

योऽप्यन्यदेवता लभता यजन्ते श्रद्धयान्विताः ।

तेऽपि मामेव कौन्तेय यजन्त्यविधि पूर्वकम् ॥२३॥

अहं हि सर्वयज्ञानां भोक्ता च प्रभुरेव च ।

न तु मामलिङ्गन्तितत्त्वेनातश्च्यवन्ति ते ॥२४॥

यांति देवव्रता देवान्पितॄन्यांति पितृव्रताः ।

भूतानि यांति भूतेज्या यांति भद्यान्निनोपि माम्

पत्रं पुष्पं द्रव्यं तोयं योमे लभत्या प्रयच्छति ।

तदहं लभ्युपहृतमश्नामि प्रयतात्मनः ॥२५॥

यत्करोषि यदश्नासि यज्जुहोषि ददासि यत् ।

यत्तपस्यसि कौन्तेय तत्कुरुष्व भद्रपणुम् ॥२६॥

શુભાશુભકલૈરેવં મોક્ષયસે કર્મળંધનૈઃ ।
 સંન્યાસયોગ યુક્તાત્મા વિમુક્તો મામુપૈષ્યસિ
 સમોહં સર્વભૂતેષુ નમે દ્રેષ્યોરિત ન પ્રિયઃ ।
 યે ભજંતિ તુ માં ભક્ત્યા મયિતે તેષુ ત્યાગ્યહમ્
 અપિ ચેત્સુદુરાચારો ભજતે મામનન્યભાક્ ।
 સાધુરેવ સ મંતવ્યઃ સમ્યગ્ વ્યવસિતા હિસઃ ॥
 ક્ષિપ્રં ભવતિ ધર્માત્મા શશ્વચ્છાંતિં નિગચ્છતિ ।
 કૌંતય પ્રતિજ્ઞનીહિ ન મે ભક્તઃ પ્રણુશ્યતિ ॥૩૧॥
 માં હિ પાર્થ વ્યપાશ્રિત્ય યેપિચ્યુઃ પાપયોનયઃ ।
 સ્ત્રિયોવૈશ્યાસ્તથાશૂદ્રાસ્તેપિયાંતિપરાંગતિમ્ ॥૩૨
 કિં પુનર્પ્રાક્ષણાઃ પુણ્યા ભક્તા રાજર્ષયસ્તથા ।
 અનિત્યમસુખં લોકમિમં પ્રાપ્ય ભજસ્વ મામ્ ॥
 મન્મના ભવ મદ્ભક્તો મદ્યાજીમાં નમસ્કુરુ ।
 મામૈવૈષ્યસિ યુક્ત્યૈવમાત્માનં મત્પરાયણઃ ॥
 ઇતિશ્રીમદ્૦૬૦અંબો૦શ્રી ૬૦ રાજવિદ્યારાજ
 ગુહ્ય યોગોનામ નવામોધ્યાયઃ ॥૬૮॥

અધ્યાય ૧૦

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

ભૂય એવ મહાબાહો શૃણુ મેં પરમં વચઃ ।
યત્તેહં પ્રીયમાણાય વક્ષ્યામિ હિતકામ્યયા ॥૧॥
નમે વિદુઃ સુરગણાઃ પ્રભવં ન મહર્ષયઃ ।
અહુમાદિહિં દેવાનાં મહર્ષીણાંચ સર્વશઃ ॥૨॥
યો મામજમનાદિંચ વેત્તિ લોકમહેશ્વરમ્ ।
અસંભૂઃ સમર્થેષુ સર્વપાપૈઃ પ્રમુચ્યતે ॥૩॥
બુદ્ધિર્જ્ઞાનમસંભોહુઃ ક્ષમા સત્યંદમઃ શમઃ ।
સુખંદુઃખં ભવો ભાવો ભયંચાભયમેવચ ॥૪॥
અહિંસા સમતા તુષ્ટિસ્તપો દાનં યશોયશઃ ।
ભવંતિ ભાવા ભૂતાનાં મત્ત એવ પૃથગ્વિધાઃ ॥૫॥
મહર્ષયઃ સપ્ત પૂર્વે ચત્વારો મનવસ્તથા ।
મહ્માવા માનસાન્નતા યેષાંલોક ઈમાઃ પ્રજાઃ ॥૬॥
એતાં વિભૂતિયોગંચ મમયો વેત્તિ તત્ત્વતઃ ।

સોવિકંપેન યોગેન યુજ્યતે નાત્ર સંશયઃ ॥૭॥
 અહં સર્વસ્ય પ્રભવો મત્તઃ સર્વં પ્રવર્તતે ।
 ઇતિ મત્વાભજંતેમાં બુધા ભાવસમન્વિતાઃ ॥૮॥
 મચ્ચિત્તા મર્દુતપ્રાણા બોધયંતઃ પરસ્પરમ્ ।
 કથયંતશ્ચમાં નિત્યં તુષ્યંતિ ચ રમંતિ ચ ॥૯॥
 તેષાં સતતયુક્તાનાં ભજતાં પ્રીતિપૂર્વકમ્ ।
 દદામિ બુધ્ધિયોગં તં યેન મામુપયાંતિ તે ॥
 તેષામેવાનુકંપાર્થમહુમજ્ઞાનજં તમઃ ।
 નાશયામ્યાત્મભાવરથો જ્ઞાનદીપેન ભાસ્વતા ॥
 અર્જુન ઉવાચ ।

પરં બ્રહ્મ પરં ધામ પવિત્રં પરમં ભવાન્ ।
 પુરુષં શાશ્વતં દિવ્યમાદિદેવમજં વિભુમ્ ॥
 આહુસ્ત્વામૃષયઃ સર્વે દેવર્ષિર્નારદસ્તથા ।
 અસિતો દેવલો વ્યાસઃ સ્વયં ચૈવ બ્રવીર્ષિ મે ॥
 સર્વમેતદ્દતં મન્યે યન્માં વદસિ કેશવ ।

નહિ તે ભગવન્વ્યક્તિં વિદુર્દેવા ન દાનવાઃ ॥
 સ્વયમેવાત્મનાત્માનં વેત્ય ત્વં પુરુષોત્તમ ।
 ભૂતભાવન ભૂતેશ દેવદેવ જગત્પતે ॥૧૫॥
 વકતુમર્હસ્યશેષેષુ દિવ્યા હ્યાત્મવિભૂતયઃ ।
 યાભિર્વિભૂતિભિર્લોકાનિમાંસ્ત્વંવ્યાખ્ય તિષ્ઠસિ ॥
 કથં વિદ્યામહં યોગિંસ્ત્વાં સદા પરિચિંતયન્ ।
 કેષુ કેષુ ચ ભાવેષુ ચિંત્યોસિ ભગવન્મયા ॥૧૭॥
 વિસ્તરેણાત્મનો યોગં વિભૂતિં ચ જનાર્દન ।
 ભૂયઃ કથય તૃપ્તિહિ શુભવતો નાસ્તિ મેમૃતમ્ ॥૧૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ ।

હન્ત તે કથયિષ્યામિ દિવ્યા હ્યાત્મવિભૂતયઃ ।
 પ્રાધાન્યતઃ કુરુશ્રેષ્ઠ નાસ્ત્યંતો વિસ્તરસ્ય મે ॥૧૯॥
 અહુમાત્મા શુડાકેશ સર્વભૂતાશયસ્થિતઃ ।
 અહુમાદિશ્ચ મધ્યં ચ ભૂતાનામંત એવ ચ ॥૨૦॥
 આદિત્યાનામહં વિષ્ણુજર્યોતિષાં રવિરંશુમાન્ ।

मरीचिर्मरुतास्मि नक्षत्राणामहुं शशी ॥२१॥
 वेदानां सामवेदोस्मि देवानामस्मि वासवः ।
 इंद्रियाणां मनश्चास्मि भूतानामास्मि येतना ॥
 रुद्राणां शंकरश्चास्मि वित्तेशो यक्षरक्षसाम् ।
 वसूनां पावकश्चास्मि मेरुः शिखरिणामहुम् ॥
 पुरोधसां च मुष्यं मां विद्धि पार्थ ण्डरूपतिम् ।
 सेनानीनामहुं स्कंदः सरसामस्मि सागरः ॥२४॥
 महर्षीणां भृगुरहुं गिरामस्म्येकमक्षरम् ।
 यज्ञानां ऋषयज्ञोऽस्मि स्थावराणां हिमालयः ॥२५॥
 अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां देवर्षीणां च नारदः ।
 गंधर्वाणां चित्ररथः सिद्धानां उपितो मुनिः
 उच्चैः श्रवसमश्वानां विद्धि मामृतोर्लवम् ।
 रौद्रावतं गर्जेंद्राणां नराणां च नराधिपः ॥२७॥
 आयुधानामहुं वज्रं धेनुनामस्मि कामधुक् ।
 प्रजनश्चास्मि कंदर्पः सर्पाणामस्मि वासुकिः

અનંતશ્ચાસ્મિ નાગાનાં વરુણો યાદસામહમ્ ।
 પિતૃણામર્યમા ચાસ્મિ યમઃ સંયમતામહમ્ ॥
 પ્રહ્લાદશ્ચાસ્મિ દૈત્યાનાં કાલઃ કલયતામહમ્ ।
 મૃગાણાં ચ મૃગેન્દ્રોહં વૈનતેયશ્ચ પક્ષિણામ્ ॥
 પવનઃ પવતામસ્મિ રામઃ શસ્ત્રભૃતામહમ્ ।
 ઝપાણાં મકરશ્ચાસ્મિ સ્ત્રોતસામસ્મિ જાનૈવી ॥
 સર્ગાણામાદિરંતશ્ચ મધ્યં ચૈવાહમર્જુન ।
 અધ્યાત્મવિદ્યા વિદ્યાનાં વાદઃ પ્રવદતામહમ્ ॥
 અક્ષરાણામકારોસ્મિ દ્વંદ્વઃ સામાસિકસ્ય ચ ।
 અહમેવાક્ષયઃ કાલો ધાતાહં વિશ્વતો મુખઃ ॥૩૩॥
 મૃત્યુઃ સર્વહરશ્ચાહમુલ્લેપશ્ચ ભવિષ્યતામ્ ।
 કીર્તિઃશ્રીર્વાક્યનારીણાંસ્મૃતિર્મેધાધૃતિઃક્ષમાઃ ॥
 બૃહત્સામ તથા સામનાં ગાયત્રી છંદસામહમ્ ।
 માસાનાં માર્ગશીર્ષોહમૃતૂનાં કુસુમાકરઃ ॥૩૪॥
 ઘૂતં છલયતામસ્મિ તેજસ્તેજરિવનામહમ્ ।

ज्योस्मिव्यवसायोस्मिसत्त्वं सत्त्ववतामहुमा॥३६॥
 वृष्णिनां वासुदेवोस्मि पांडवानां धनंजय ।
 मुनिनामप्यहुं व्यासः कविनामुशना कविः॥३७॥
 दंडो दमयतामस्मि नीतिरस्मि जिगीषताम् ।
 भौनं चैवास्मिगुह्यानां ज्ञानं ज्ञानवतामहुमा॥३८॥
 यस्यापि सर्वभूतानां भीष्मं तदहुमर्जुन ।
 नतदस्ति विनायत्स्यान्मया भूतं चराचरम्॥३९॥
 नांतोस्ति भम दिव्यानां विभूतीनां परंतप ।
 शेषतूद्देशतः प्रोक्तो विभूतेर्विस्तरो मया ॥४०॥
 यद्यद्विभूतिमत्सत्त्वं श्रीमद्वर्जितमेव वा ।
 तत्तद्देवावगच्छ त्वं भम तेजोऽंशं संभवम्॥४१॥
 अथवा गृह्णैतेन किं ज्ञातेन तवार्जुन ।
 विष्टभ्याहुमिंदकृत्स्नमेकांशेनस्थितोज्जगत्॥४२॥
 धृतिश्रीमद्भू० उ० अ० योगशास्त्रे श्री कृष्ण०
 विभूतियोगो नाम दशमोऽध्यायः ॥१०॥

અધ્યાય ૧૧

અર્જુન ઉવાચ ।

મદનુગ્રહાય પરમં ગુહ્યમધ્યાત્મસંજિતમ્ ।
 યત્ત્રયોક્તં વચરતન મોહાયં વિગતો મમ ॥૧॥
 ભવાખ્યયૌ હિ ભૂતાનાં શ્રુતૌ વિસ્તરશો મયા ।
 ત્વત્તઃ કમલપત્રાક્ષ માહાત્મ્યમપિ ચાવ્યયમ્ ॥
 એવમેતદ્વથાત્થ ત્વમાત્માનં પરમેશ્વર ।
 દ્રષ્ટુમિચ્છામિ તે રૂપમૈશ્વરં પુરુષોત્તમ ॥૩॥
 મન્યસે યદ્દિ તચ્છ્રદ્યં મયા દ્રષ્ટુમિતિ પ્રભો ।
 યોગેશ્વર તતો મે ત્વં દર્શયાત્માનમવ્યયમ્ ॥૪॥

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

પશ્ય મે પાર્થ રૂપાણિ શતશોથ સહસ્રશઃ ।
 નાનાવિધાનિદિવ્યાનિ નાનાવર્ણાદૃતીનિચ ॥૫॥
 પશ્યાદિત્યાનૂવસૂનરુદ્રાનશિવૈ ભરુતસ્તથા ।
 બહુન્ય દૃષ્ટપૂર્વાણિ પશ્યાશ્ચર્યાણિ ભારત ॥૬॥

ઇહૈકસ્થં જગત્કૃત્સ્નં પશ્યાદ્ય સચરાચરમ્ ।
 મમ દેહે ગુડાકેશ ચચ્યાન્યતદ્રુદુભિચ્છસિ ॥૭॥
 ન તુ માં શક્યસે દ્રુદુમનેનૈવ સ્વચક્ષુષા ।
 દિવ્યં દદામિ તે ચક્ષુઃ પશ્ય મે યોગમૈશ્વરમ્ ॥૮॥

સંજય ઉવાચ ।

એવમુક્ત્વા તતો રાજન્મહાયોગેશ્વરો હરિઃ ।
 દર્શયામાસ પાર્થાય પરમં રૂપમૈશ્વરમ્ ॥૯॥
 અનેકવક્ત્રનયનમનેકાદ્ભુત દર્શનમ્ ।
 અનેકદિવ્યાભરણું દિવ્યાનેકોઘતાયુધમ્ ॥૧૦॥
 દિવ્યમાલ્યાંબરધરં દિવ્યગંધાનુલેપનમ્ ।
 સર્વાશ્ચર્યમયં દેવમનંતં વિશ્વતોમુખમ્ ॥૧૧॥
 દિવિસૂર્યસહસ્રસ્ય ભવેદુગપદ્વિતિતા ।
 યદિભાઃસદૃશીસાસ્યાહ્લાસસ્તસ્યમહાત્મનઃ ॥૧૨॥
 તત્રૈકસ્થં જગત્કૃત્સ્નં પ્રવિભક્તમનેકધા ।
 અપશ્યદ્દેવદેવસ્ય શરીરં પાંડવસ્તદા ॥૧૩॥

ततःस विस्मयाविष्टो हृष्टरोमा धनंजय ।
 प्रणुभ्य शिरसाद्देवं कृतांजलिरभाषत ॥१४॥

पश्यामि देवांस्तव देव देहे
 सर्वांस्तथा भूतविशेषसंघान् ।
 अद्वाणुमीशं कमलासनस्थ
 मृषींश्च सर्वानुरगांश्च दिव्यान् ॥१५॥

अनेक आद्भुतरवकुत्रनेत्रं
 पश्यामि त्वां सर्वतो न तद्रूपम् ।
 नान्तं न मध्यं न पुनस्तवादि
 पश्यामि विश्वेश्वर विश्वरूपम् ॥१६॥

किरीटिनं गद्दिनं चक्रिणुं च
 तेजोरशिं सर्वतो दीप्तिमन्तम् ।
 पश्यामि त्वां दुर्निरीक्ष्यं समन्ता
 हीमानलार्कद्युतिमप्रमेय ॥१७॥
 त्वमक्षरं परमं वेदितव्यं

त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ।

त्वमव्ययः शाश्वतधर्मगोप्ता

सनातनस्त्वं पुरुषो भतो मे ॥१८॥

अनादिमध्यान्तमनन्तवीर्यं

मनन्तग्राह्यं शशिसूर्यनेत्रम् ।

पश्यामि त्वां दीप्तहुताशवक्त्रं

स्वतेजसा विश्वमिदं तपन्तम् ॥१९॥

द्यावापृथिव्योरिदमन्तरं हि

व्याप्तं त्वयैकेन दिशश्च सर्वाः ।

दृष्ट्वाद्भुतं रूपमुग्रं तवेहं

लोकत्रयं प्रव्यथितं भडात्मनू ॥२०॥

अभी हित्वां सुरसंधा विशन्ति

केचिद्भूताः प्राञ्जलयेः गृणन्ति ।

स्वस्तीत्युक्त्वा भद्रर्षिसिद्धसंधाः

स्तुवन्ति त्वां स्तुतिलिः पुण्डलालिः ॥२१॥

રુદ્રાદિત્યવસવો યે ચ સાધ્યા
 વિશ્વેશ્વિનૌ મરુતશ્ચોષ્મપાશ્ચ ।
 ગંધર્વયક્ષાસુરસિદ્ધસંઘા
 વીક્ષન્તે ત્વાં વિસ્મિતાશ્ચૈવ સર્વે ॥૨૨॥
 રૂપં મહત્તે બહુવક્ત્રનેત્રમ્
 મહાબાહો બહુબાહરુપાદમ્ ।
 બહ્વદરં બહુદંટ્રા કરાલં
 દૃષ્ટ્વા લોકાઃ પ્રવ્યથિતાસ્તથાહમ્ ॥૨૩॥
 નભઃ સ્પૃશં દીપ્તમનેકવર્ણું
 વ્યાત્તાનનં દીપ્તવિશાલનેત્રમ્ ।
 દૃષ્ટ્વા હિ ત્વાં પ્રવ્યથિતાન્તરાત્મા
 ધૃતિં ન વિન્દામિ શમં ચ વિષ્ણો ॥૨૪॥
 દંટ્રાકરાલાનિ ચતે મુખાનિ
 દૃષ્ટૈવ વ કાલાનલસંનિભાનિ
 દિશો ન જાને ન લભે ચ શર્મ

प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥२५॥
 अमी यत्वां धृतराष्ट्रस्य पुत्राः
 सर्वे सङ्घैवावनिपातसधैः ।
 भीष्मे होणुः सूतपुत्रस्तथासौ
 सङ्घास्मदीयैरपि योधमुज्यैः ॥२६॥
 वक्षत्राणि ते त्वरमाणा विशन्ति
 दंष्ट्राकराक्षानि भयानकानि ।
 केचिद्विलम्बा दशनान्तरेषु
 संदृश्यन्ते यूष्णितैरुत्तमांगैः ॥२७॥
 यथा नदीनां गङ्गवोष्णवेगाः
 समुद्रमेवाभिमुखा द्रवन्ति ।
 तथा तवामी नरलोका वीरा
 विशन्ति वक्षत्राण्यभिविज्ज्वलन्ति ॥२८॥
 यथा प्रदीप्तं ज्वलनं पतङ्गा
 विशन्ति नाशाय समृद्धवेगाः ।

तथैव नाशाय विशन्ति लोका
 स्तवापि वक्ष्त्राणि समृद्धवेगाः ॥२८॥
 देविह्यसे असमानः समन्ता
 द्दलोकान्समग्रान्वहनैर्जर्वलक्ष्मिः ।
 तेजोलिरापूर्य जगत्समग्रं
 भासस्तवोत्राः प्रतपन्ति विष्णो ॥३०॥
 आभ्याहि मे को लवानुग्रहे
 नमोस्तु ते देववर प्रसीद
 विज्ञातुमिच्छामि लवन्तमाद्यं
 नहि प्रज्जनामि तव प्रवृत्तिम् ॥३१॥

श्री लगवानुवाच ।

कादोस्मि लोकक्षयकृत् प्रवृद्धो
 लोकान् समाहर्तुमिह प्रवृत्तः ।
 ऋतेऽपि त्वां न लविष्यन्ति सर्वे
 येवस्थिताः प्रत्यनीकेषु योधाः ॥३२॥

તસ્માત્વમુત્તિષ્ઠ યશેા લલસ્વ
 જિત્વા શત્રૂન્ ભુંક્ષ્વ રાજ્યં સમૃધ્ધમ્ ।
 મયૈવૈતે નિહતાઃ પૂર્વમેવ
 નિમિત્તમાત્રં ભવ સવ્યસાચિન્ ॥૩૩॥
 દ્રોણું ચ ભીષ્મં ચ જયદ્રથં ચ
 કર્ણું તથાન્યાનપિ યોધવીરાન્ ।
 મયા હતાંસ્ત્વં જહિ મા વ્યથિષ્ઠા
 યુધ્યસ્વ જેતાસિ રણે સપત્નાન્ ॥૩૪॥
 સંજય ઉવાચ ।
 એતર્યધુત્વા વચનં કેશવસ્ય
 કૃતાંજલિર્વેપમાનઃ કિરીટી ।
 નમસ્કૃત્વા ભૂય એવાહુ કૃપણું
 સગદ્ગદં ભીતભીતઃ પ્રણમ્ય ॥૩૫॥
 અર્જુન ઉવાચ ।
 સ્થાને હૃષીકેશ તવ પ્રકીર્ત્યા

जगत् प्रहृष्यत्यनुरज्यते च ।
 रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति
 सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसंधाः ॥३६॥
 कस्माद्य ते न नमेरन् महात्मन्
 गरीयसे प्रह्मणोऽप्यादिकर्त्रे ।
 अनन्त देवेश जगन्निवास
 त्वमक्षरं सदसत्तत्परं यत् ॥३७॥
 त्वमादित्वेवः पुरुषः पुराण
 स्त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ।
 वेत्तासि वेद्यं च परं च धाम
 त्वया तत् विश्वमनन्त इय ॥३८॥
 वायुर्यमोऽग्निर्वरुणः शशाङ्कः
 प्रज्जपतिस्त्वं प्रपितामहश्च ।
 नमो नमस्तेस्तु सहस्रकृत्वः
 पुनश्च भूयोऽपि नमो नमस्ते ॥३९॥

नमः पुरस्तादथ पृष्ठतस्ते
 नमोस्तु ते सर्वत एव सर्व ।
 अनंत वीर्यामित विक्रमस्त्वं
 सर्वं समाप्नोषि ततोसि सर्वः ॥४०॥
 सणेति मत्वा प्रसन्नं यदुक्तं
 हे कृष्ण हे यादव हे सणेति ।
 अन्ननता भडिमानं तवेदम्
 भया प्रमादात् प्रणयेन वापि ॥४१॥
 यस्यावडा सार्थमसत्कृतोसि
 विदारशय्यासनभोजनेषु ।
 ओष्ठेथ वाप्यन्युत तत्क्षमक्षं
 तत्क्षामये त्वामहमप्रमेयम् ॥४२॥
 पितासि लोकस्य चराचरस्य
 त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् ।
 न त्वत्समोस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्ये ।

दोऽत्रयेभ्यप्रतिम प्रभाव ॥४३॥

तस्मात् प्रणुभ्य प्रणिधायकायं

प्रसादये त्वामहुमीशमीड्यम् ।

पितेव पुत्रस्य सण्वेव सण्युः

प्रियः प्रियायार्हुस्मि देव सोढुम् ॥४४॥

अदृष्टपूर्वं हृषितोस्मि दृष्ट्वा

लयेन च प्रव्यथितं मनो मे ।

तदेव मे दर्शय देव रूपं

प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥४५॥

किरीटिनं गद्दिनं यकहुस्त

मिच्छामि त्वां द्रष्टुमहं तथैव ।

तेनैव रूपेण यतुर्भुजेन

सहस्रणाडो भव विश्वभूते ॥४६॥

श्री भगवानुवाच ।

मया प्रसन्नेन तवार्जुनेहं

રૂપં પરં દર્શિતમાત્મયોગાત્
 તેજોમયં વિશ્વમનંતમાદ્યં
 યન્મે ત્વદન્યેન ન દૃષ્ટપૂર્વમ્ ॥૪૭॥
 ન વેદ યજ્ઞાધ્યયનૈર્ન દાનૈ
 ન ચ ક્રિયાભિર્ન તપોભિરુચૈઃ ।
 એવં રૂપઃ શક્ય અહુ' નૃલોકે
 દ્રુદું ત્વદન્યેન કુરુપ્રવીર ॥૪૮॥
 મા તે વ્યથા મા ચ વિમૂઢભાવો
 દૃષ્ટ્વા રૂપં ધોરમીદૃઃ મમેદમ્ ।
 વ્યપેતભીઃ પ્રીતમનાઃ પુનસ્ત્વં
 તદેવ મે રૂપમિદં પ્રપશ્ય ॥૪૯॥
 સંજય ઉવાચ ।

ઇત્યર્જુનં વાસુદેવસ્તથોક્ત્વા
 સ્વકં રૂપં દર્શયામાસ ભૂયઃ ।
 આશ્વાસયામાસ ચ ભીતમેનં
 ભૂત્વા પુનઃ સૌમ્યવપુર્મહાત્મા ॥૫૦॥

અર્જુન ઉવાચ ।

દૃષ્ટ્વેહં માનુષં રૂપં તવ સૌમ્યં જનાર્દન ।
 ઇદાનીમસ્મિ સંવૃત્તઃ સચેતાઃ પ્રકૃતિંગતાઃ ॥૫૧॥

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

સુદદર્શમિદં રૂપં દૃષ્ટ્વાનસિ યન્મમ ।
 દેવા અપ્યસ્ય રૂપસ્ય નિત્યં દર્શનકાંક્ષિણુઃ ॥૫૨॥
 નાહં વેદૈર્ન તપસા ન દાનેન ન ચેજ્યયા ।
 શક્ય એવં વિધો દૃષ્ટું દૃષ્ટ્વાનસિમાં યથા ॥૫૩॥
 ભક્ત્યા ત્વનન્યયા શક્ય અહુમેવં વિધોર્જુન ।
 જ્ઞાતું દૃષ્ટું ચ તત્ત્વેન પ્રવેષ્ટું ચ પરં તપ ॥૫૪॥
 મહર્મકૃન્મતપરમો મહ્લક્તઃ સંગવર્જિતઃ ।
 નિર્વૈરઃ સર્વભૂતેષુ યઃ સમામેતિ પાંડવ ॥૫૫॥
 ઇતિશ્રીમદ્ ભૌંડિ૦ બ્ર૦ યો૦ શ્રી કૃ૦ “વિશ્વરૂપ
 દર્શન યોગે” નામ એકાદશો ધ્યાયઃ ॥૧૧॥

अध्याय १२

अर्जुन उवाच ।

अेवं सततयुक्ता ये लज्जतास्त्वां पर्युपासते ।
ये व्याप्यक्षरमव्यक्तं तेषां के योगवित्तमाः ॥

श्री भगवानुवाच ।

मध्यावेश्य मनो ये मां नित्ययुक्ता उपासते ।
श्रद्धया परयोपेतास्ते मे युक्ततमा मताः ॥
ये त्वक्षरमनिर्देश्यमव्यक्तं पर्युपासते ।
सर्वत्रगमयित्वां च कूटस्थमयत्नं ध्रुवम् ॥३॥
संनियम्येन्द्रियगामं सर्वत्र समञ्जुद्धयः ।
ते प्राप्नुवन्ति मामेव सर्वभूतहिते रताः ॥४॥
कलेशोऽधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्त येतसाम् ।
अव्यक्ता हि गतिर्दुःखं देहवर्त्मनि रवाप्यते ॥५॥
ये तु सर्वाणि कर्माणि भयि सन्न्यस्य मत्पराः ।
अनन्येनैव योगेन मां ध्यायन्त उपासते ॥६॥

तेषामहं समुद्धर्ता मृत्युसंसारसागरात् ।
 लवामि न यिरात्पार्थ मय्यावेशितचेतसाम् ॥
 मय्येव मनः आधत्स्व मयि णुद्धिं निवेशय ।
 निवसिष्यसि मय्येव अत उर्ध्वं न संशयः ॥८॥
 अथ यित्तं समाधातुं न शक्नोषि मयि स्थिरम् ।
 अस्यासयोगेन ततो मामिच्छाप्तुं धनं जय ॥९॥
 अस्यासेष्यसमर्थोसि मत्कर्मपरमे लव ।
 महर्षि मपि कर्माणि कुर्वन्सिद्धिं भवाप्त्यसि ॥१०॥
 अथैतदप्यशक्नोसि कर्तुं मद्योगमाश्रितः ।
 सर्वकर्मफलत्यागं ततः कुरु यतात्मवान् ॥११॥
 श्रेयो हि ज्ञानमस्यासां ज्ञानाध्यानं विशिष्यते ।
 ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छान्तिरनन्तरम् ॥
 अद्वेष्टा सर्वभूतानां मैत्रः करुण एव च ।
 निर्ममो निरहंकारः समदुःखसुखः क्षमी ॥१३॥
 संतुष्टः सततं योगी यतात्मा दृढनिश्चयः ।

मय्यर्पितमनो बुद्धिर्यो मे लभतः स मे प्रियः ॥
 यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते च यः ।
 दुर्षामर्षलयोद्वेगैर्मुक्तो यः स च मे प्रियः ॥१५॥
 अनपेक्षः शुचिर्दक्ष उदासीनो गतव्यथः ।
 सर्वारंभपरित्यागी यो मे लभतः स मे प्रियः ॥
 यो न हृष्यति न द्वेष्टि न शोचति कांक्षति ।
 शुभाशुभपरित्यागी लक्षितमान्यः स मे प्रियः ॥
 समः शत्रौ च मित्रे च तथा मानापमानयोः ।
 शीतोष्ण सुख दुःखेषु समः संगविवर्जितः ॥
 तुल्यनिंदास्तुतिर्मौनी संतुष्टो येन केनचित् ।
 अनिन्दितः स्थिरमतिर्लक्षितमान्मे प्रियो नरः ॥
 ये तु धर्म्यामृतमिदं यथाकृतं पर्युपासते ।
 श्रद्धधाना मत्परमा लभतास्ते तीव्र मे प्रियाः ॥२०॥
 धृतिश्री० गी० उ० अ० यो० श्रीकृ० लक्ष्मियोगो नाम
 द्वादशोऽध्यायः ॥१२॥

અધ્યાય ૧૩

અર્જુન ઉવાચ

પ્રકૃતિં પુરુષં ચૈવ ક્ષેત્રં ક્ષેત્રજમેવ ચ ।

એતદ્વેદિતુમિચ્છામિ જ્ઞાનં જ્ઞેયં ચ કેશવ ॥૧॥

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

ઇદં શરીરં કૌંતેય ક્ષેત્રમિત્યભિધીયતે ।

એતદ્ધો વેત્તિ તં પ્રાહુઃક્ષેત્રજ ઇતિ તદ્વિદઃ ॥૧॥

ક્ષેત્રજં આપિ માં વિદ્ધિ સર્વક્ષેત્રેષુ ભારત ।

ક્ષેત્ર ક્ષેત્રજયો જ્ઞાનં યત્તજ્ઞજ્ઞાનં મતં મમ ॥૨॥

તત્ક્ષેત્રં યચ્ચ યાદૃક્ ચ યદ્વિકારી યતશ્ચ યત્ ।

સમયો યત્પ્રભાવશ્ચ તત્સમાસેન મે શૃણુ ॥

ઋષિભિર્બહુધા ગીતં ઇંદ્રોભિર્વિવિધૈઃ પૃથક્ ।

બ્રહ્મસૂત્રપદૈશ્ચૈવ હેતુમદ્ધિર્વિનિશ્ચિતૈઃ ॥૪॥

મહાભૂતાન્યહંકારો બુદ્ધિરવ્યક્તમેવ ચ ।

ઇન્દ્રિયાણિ દૃશૈકં ચ પંચ ચૈન્દ્રિયગોચરાઃ ॥૫॥

धृष्टः द्वेषः सुखं दुःखं संधातश्चेतना धृतिः ।
 ऐतत्क्षेत्रं समासेन सविकारमुदाहृतम् ॥६॥
 अभानित्वमहंत्वमिदं साक्षात्तारब्धवम् ।
 आचार्योपासनं शौचं स्थैर्यमात्मविनिश्चयः ॥७॥
 इंद्रियार्थेषु वेराग्यमनङ्कार एव च ।
 जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम् ॥
 असक्तिरनभिप्रायः पुत्रद्वारप्रहादिषु ।
 नित्यं च समचित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु ॥
 मयि नान्ययोगेन लक्षितरव्यभियारिणी ।
 विविक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसंसदि ॥१०॥
 अध्यात्मज्ञाननित्यत्वं तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् ।
 ऐतज्ज्ञानमिति प्रोक्तमज्ञानं यदतोऽन्यथा ॥
 ज्ञेयं यत्तत्प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वा मृतमश्नुते ।
 अनादि मत्परं ब्रह्म न सत्तन्नासदुच्यते ॥१२॥
 सर्वतः पाणिपादं तत् सर्वतोऽक्षिशिरोमुभयम् ।

સર્વતઃ શ્રુતિમદ્લોકે સર્વમાવૃત્યતિષ્ઠતિ ॥૧૩॥
 સર્વેન્દ્રિયગુણાભ્યાસં સર્વેન્દ્રિયવિવર્જિતમ્ ।
 અસક્તં સર્વભૂત્યૈવનિર્ગુણં ગુણભોક્તૃચ ॥૧૪॥
 બહિરન્તશ્ચ ભૂતાનામચરં ચરમેવ ચ ।
 સૂક્ષ્મત્વાત્તદ્વિજ્ઞેયં દૂરસ્થં ચાન્તિકે ચ તત્ ॥
 અવિભક્તં ચ ભૂતેષુ વિભક્તમિવ ચ રિથિતમ્ ।
 ભૂતભર્તૃ ચ તન્નજ્ઞેયં ત્રિસિદ્ધ્યુ પ્રભવિષ્ણુ ચ ॥
 જ્યોતિષામપિ તન્નજ્ઞોતિસ્તમસઃ પરમુચ્યતે ।
 જ્ઞાનં જ્ઞેયં જ્ઞાનગમ્યં હૃદિ સર્વસ્ય વિષ્ઠિતમ્ ॥
 ઇતિક્ષેત્રં તથા જ્ઞાનં જ્ઞેયં ચોક્તં સમાસતઃ ।
 મર્મ્મકત એતદ્વિજ્ઞાય મર્મ્મવાયોપપદ્યતે ॥૧૮॥
 પ્રકૃતિં પુરુષં ચૈવ વિધ્ધ્યનાદી ઉભાવપિ ।
 વિકારાંશ્ચ ગુણાંચૈવ વિદ્ધિ પ્રકૃતિસંભવાન્ ॥
 કાર્યકરણકર્તૃત્વે હેતુઃ પ્રકૃતિરુચ્યતે ।
 પુરુષઃ સર્વદુઃખાનાં ભોક્તૃત્વે હેતુરુચ્યતે ॥

પુરુષઃ પ્રકૃતિસ્થો હિ ભુંકતે પ્રકૃતિજ્ઞન્ ગુણાન્
 કારણં ગુણસંગોસ્ય સદસદ્યોનિજન્મસુ ॥૨૧॥
 ઉપદ્રષ્ટાનુમંતા ચ ભર્તા ભોકતા મહેશ્વરઃ ।
 પરમાત્મેતિ આખ્યુકતો દેહેસ્મિન્ પુરુષઃપરઃ ॥
 ય એવં વેત્તિ પુરુષં પ્રકૃતિં ચ ગુણૈઃ સહ ।
 સર્વથા વર્તમાનોપિ ન સભૂયોભિજ્ઞયતે ॥૨૩॥
 ધ્યાનેનાત્મનિ પશ્યંતિ કેચિદ્દાત્માનમાત્મના ।
 અન્યે સાંખ્યેન યોગેન કર્મયોગેન ચાપરે ॥૨૪॥
 અન્યે ત્વેવમજ્ઞનંતઃ શ્રુત્વાન્યેભ્ય ઉપાસતે ।
 તેપિ આતિતરંત્યેવ મૃત્યું શ્રુતિપરાયણાઃ ॥૨૫॥
 યાવત્સંજ્ઞયતે કિંચિત્સત્ત્વં સ્થાવરજંગમમ્ ।
 દ્વેત્રદ્વેત્રજસંયોગાત્તદ્વિદ્વિ ભરતર્ષભ ॥૨૬॥
 સમં સર્વેષુ ભૂતેષુ તિષ્ઠંતં પરમેશ્વરમ્ ।
 વિનશ્યત્સ્વવિનશ્યંતં યઃ પશ્યતિ સઃ પશ્યતિ ॥
 સમં પશ્યન્હિ સર્વત્ર સમવસ્થિતમીશ્વરમ્ ।

न हि न स्यात्मानात्मानं तता याति परां गतिम् ॥
 प्रकृत्यैव च कर्माणि क्रियमाणानि सर्वशः ।
 यः पश्यति तथात्मानमकर्तारं स पश्यति ॥२६॥
 यद्वा भूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति ।
 तत एव च विस्तारं ब्रह्म संपद्यते तद्वा ॥३०॥
 अनादित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः ।
 शरीरस्थोऽपि कैतेय न करोति न लिप्यते ॥३१॥
 यथा सर्वगतं सौक्ष्म्याद्वाकाशं नोपलिप्यते ।
 सर्वत्रावस्थितो दृढे तथात्मानोपलिप्यते ॥३२॥
 यथा प्रकाशयत्येकः कृत्स्नं लोकमिमं रविः ।
 क्षेत्रं क्षेत्री तथा कृत्स्नं प्रकाशयति भारत ॥३३॥
 क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवमंतरं ज्ञानयक्षुषा ।
 भूतप्रकृतिभोक्षं च ये विदुर्यांति ते परम् ॥३४॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीकृष्णप्रकृतिपुरुषविवेक
 योगो नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥

અધ્યાય ૧૪

શ્રી ભગવાનુવાચ

પરં ભૂયઃ પ્રવક્ષ્યામિ જ્ઞાનાનાં જ્ઞાનમુત્તમમ્ ।
 યજ્ઞજ્ઞાતૃભ્યઃ સર્વેપરાં સિદ્ધિમતેઽગતાઃ ॥૧॥
 ઈદં જ્ઞાનમુપાશ્રિત્ય મમ સાધર્મ્યમાગતાઃ ।
 સર્ગેપિ નોપજાયંતે પ્રલયે ન વ્યથંતિ ચ ॥૨॥
 મમ યોનિર્મહદ્ગ્રથહ્ય તસ્મિન્ ગર્ભે દધામ્યહમ્ ।
 સંભવઃ સર્વભૂતાનાં તતો ભવતિ ભારત ॥૩॥
 સર્વયોનિષુ કૌંતેય મૂર્તયઃ સંભવંતિ યાઃ ।
 તાસાં ગ્રહ્ય મહદ્ગ્રયોનિરહું ખીજપ્રદઃ પિતા ॥૪॥
 સત્ત્વં રજસ્તમ ઈતિ ગુણાઃ પ્રકૃતિસંભવાઃ ।
 નિબંધનંતિ મહાબાહો દેહે દેહિનમવ્યયમ્ ॥૫॥
 તત્ર સત્ત્વં નિર્મલત્વાત્ પ્રકાશકમનામયમ્ ।
 સુખસંધેન બદ્ધાતિ જ્ઞાનસંગેન ચાનધ ॥૬॥
 રજો રાગાત્મકં વિદ્ધિ તૃષ્ણાસંગસમુદ્ભવમ્ ।

तन्निष्कृन्नाति कौंतेय कर्मसंज्ञेन द्वेष्टिनाम् ॥७॥
तमस्त्वज्ञानजं विद्धि मोहनां सर्वद्वेष्टिनाम् ।
प्रमादादस्यनिद्राभिस्तन्निष्कृन्नाति भारत ॥८॥
सत्त्वं सुप्ते संजयति रजः कर्मणि भारत ।
ज्ञानमावृत्य तु तमः प्रमादो संजयत्युत ॥९॥
रजस्तमश्चानुभूय सत्त्वं लवति भारत ।
रजःसत्त्वं तमश्चैव तमः सत्त्वं रजस्तथा ॥
सर्वद्वारेषु द्वेष्टिस्मिन् प्रकाश उपजयते ।
ज्ञानं यदा तदा विद्याद्विवृद्धं सत्त्वमित्युत ॥
लोभः प्रवृत्तिरारंभः कर्मणामशमः संपृष्टः ।
रजस्येतानि जयन्ते विवृद्धे भरतर्षभ ॥१२॥
अप्रकाशो प्रवृत्तिश्च प्रमादो मोहोऽप्येव यः ।
तमस्येतानि जयन्ते विवृद्धे कुरुनन्दन ॥१३॥
यदा सत्त्वे प्रवृद्धे तु प्रलयं याति द्वेष्टुमृत् ।
तदोत्तमविदां लोकानमलान्प्रतिपद्यते ॥१४॥

રજસિ પ્રલયં ગત્વા કર્મસંગિષુ જાયતે ।
 તથા પ્રલીનસ્તમસિ મૂઢ્યોનિષુ જાયતે ॥૧૫॥
 કર્મણુઃ સુકૃતસ્યાહુઃ સાત્વિકં નિર્મલં ક્લમ્ ॥
 રજસસ્તુ ક્લં દુઃખમજ્ઞાનં તમસઃક્લમ્ ॥૧૬॥
 સત્ત્વાત્સંજાયતે જ્ઞાનં રજસો લોભ એવચ ।
 પ્રમાદમોહૌ તમસો ભવતો જ્ઞાનમેવ ચ ॥૧૭॥
 ઉર્ધ્વં ગચ્છંતિ સત્ત્વસ્થા મધ્યેતિષ્ઠંતિ રજસાઃ ।
 જઘન્યગુણવૃત્તસ્થાઅધોગચ્છંતિતામસાઃ ॥૧૮॥
 નાન્યં ગુણેભ્યઃ કર્તારં યદ્વા દૃષ્ટાનુપશ્યતિ ।
 ગુણેભ્યશ્ચ પરં વેત્તિ મર્હ્ણાવસોધિગચ્છતિ ॥૧૯॥
 ગુણાનેતાનતીત્ય ત્રીન્દેહી દેહસમુર્હ્ણવાન્ ।
 જન્મમૃત્યુજરા દુઃખૈર્વિમુક્તોમૃતમશ્નુતે ॥૨૦॥
 અર્જુન ઉવાચ ।

કૈર્લિંગૈસ્ત્રીન્ગુણાનેતાનતીતો ભવતિ પ્રભો ।
 કિમાચારઃકથં ચૈતાંસ્ત્રીન્ ગુણાનતિવર્તતે ॥૨૧॥

श्री भगवानुवाच ।

प्रकाशं च प्रवृत्तिं च मोहमेव च पांडव ।
 न द्वेष्टि संप्रवृत्तानि न निवृत्तानि कांक्षति ॥२२॥
 उदासीनवदासीनो गुणैर्यो न विद्याद्यते ।
 गुणावर्तन्त धृत्येव यो वतिष्ठति नेङ्गते ॥२३॥
 समदुःखसुखः स्वस्थः समलोष्टाश्मकांशनः ।
 तुल्यप्रियाप्रियो धीरस्तुल्यनिंदात्मसंस्तुतिः ॥
 मानापमानयोस्तुल्यस्तुल्यो मित्रारिपक्षयोः ।
 सर्वारंभपरित्यागी गुणातीतः स उच्यते ॥२४॥
 मां च यो व्यभिचारेण लङ्घितयोगेन सेवते ।
 स गुणान्समतीत्यैतान् अहम्भूयाय कल्पते ॥२५॥
 अहम्भूतो हि प्रतिष्ठादुभमृतस्याव्ययस्य च
 शाश्वतस्य च धर्मस्य सुखस्यैकांतिकस्य च ॥२६॥
 धृतिश्रीमह्मं ० उ० अ० यो० श्री कृ० प्रकृति
 पुरुष विवेकयोगो नाम अतुर्दशोऽध्यायः ॥१४॥

અધ્યાય ૧૫

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

ઉર્ધ્વમૂલમધઃશાળમશ્વત્થં પ્રાહુરવ્યયમ્ ।
 છંદાંસિ यस્ય પર્ણાનિ યસ્તંવેદસવેદવિત્ ॥૧॥
 અધશ્ચોર્ધ્વપ્રસૃતાસ્તસ્ય શાળા
 ગુણાપ્રવૃદ્ધા વિષયપ્રવાલા ।
 અધશ્ચમૂલાન્યનુસંતતાનિ
 કર્માનુબંધીનિ મનુષ્ય લોકે ॥૨॥
 ન રૂપમસ્યેહ તથોપલભ્યતે
 નાંતો ન આદિર્ન ચ સંપ્રતિષ્ઠા ।
 અશ્વત્થમેનં સુવિરૂઢમૂલ
 મસંગશસ્ત્રેણ દૃઢેન છિત્વા ॥૩॥
 તતઃ પદં તત્પરિમાર્ગિતવ્યં
 યસ્મિન્ ગતા ન નિવર્તતિ ભૂયઃ ।
 તમેવ આદ્યં પુરુષં પ્રપદ્યે

યતઃ પ્રવૃત્તિઃ પ્રસૃતા પુરાણી ॥૪॥

નિર્માનમોહાન્નિતસંગદોષા

અધ્યાત્મનિત્યા વિનિવૃત્ત કામાઃ ।

દ્વંદ્વૈર્વિમુક્તાઃ સુખદુઃખસંજ્ઞૈ

ર્ગચ્છંત્યભૂદાઃ પદમવ્યયં તત્ ॥૫॥

ન તદ્ભાસયતે સૂર્યો ન શશાંકો ન પાવકઃ ।

ચક્રૈર્જ્ઞાત્વા ન નિવર્તંતે તદ્દામ પરમં મમ ॥૬॥

મમૈવાંશો જીવલોકો જીવભૂતઃ સનાતનઃ

મનઃ ષષ્ઠાનીંદ્રિયાણિ પ્રકૃતિસ્થાનિ કર્ષતિ ॥૭॥

શરીરં યદ્દવાપ્નોતિ યચ્ચાપ્યુત્કામતીશ્વરઃ ।

ગૃહિત્વૈતાનિ સંયાતિ વાયુર્ગંધાનિવાશયાત્ ॥૮॥

શ્રોત્રં ચક્ષુઃ સ્પર્શનં રસનં દ્રાણુમેવ ચ ।

અધિષ્ઠાય મનશ્ચાયં વિષયાનુપસેવતે ॥૯॥

ઉત્કામંતં સ્થિતં વાપિ ભુંજનં વાગુણાન્વિતમ્ ।

વિભૂદા નાનુષશ્યંતિ પશ્યંતિ જ્ઞાનચક્ષુષઃ ॥૧૦॥

यतंतो योगिनश्चैनं पश्यंत्यात्मन्यवास्थितम् ।
 यतंतोऽप्यकृतात्मानो नैनं पश्यंत्यनेतसः ॥११॥
 यदादित्यगतं तेने जगद्भासयतेऽपिलम् ।
 यच्चन्द्रमसि यच्चाग्नौ तत्तेने विद्धि मामकम् ॥
 गामाविश्य च भूतानि धारयाम्यहुमोजसा ।
 पुण्ड्रामि यौषधीः सर्वाः सोमो भूत्वा रसात्मकः ॥
 अहुं वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां देहमाश्रितः ।
 प्राणुपानसमायुक्तः पथाम्यन्नं यतुर्विधम् ॥
 सर्वस्य आहुं हृदि संनिविष्टो
 भूतः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च ।
 वैदेश्च सर्वेरहुमेव वेद्यो
 वेदांतकृत् वेदविदेव आहुम् ॥१५॥
 द्वाविमौ पुरुषौ लोके क्षरश्चाक्षरमेव च ।
 क्षरः सर्वाणि भूतानि कूटस्थोक्षर उच्यते ॥१६॥
 उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः परमात्मेत्युदाहृतः ।

યો લોકત્રયમાવિશ્ય ણિભત્યંવ્યય ઈશ્વરઃ ॥૧૭॥
 યસ્માત્ક્ષરમતીતોહુમક્ષરાદપિ ચોત્તમઃ ।
 અતોસ્મિ લોકે વેદેયપ્રથિતઃપુરુષોત્તમ ॥૧૮॥
 યો મામેવમસંભૂદો જનાતિ પુરુષોત્તમમ્ ॥
 સ્ત સર્વવિર્લ્ભજતિ માં સર્વભાવેન ભારત ॥૧૯॥
 ઈતિ ગુહ્યતમં શાસ્ત્રમિદમુક્તં મયાનધા ।
 એતદ્ બુદ્ધવાબુદ્ધિમાન્સ્યાકૃતકૃત્યશ્ચ ભારત
 ઈતિશ્રીમદ્ભૃગુ ઉ૦ બ્ર૦યો૦શ્રીકૃ૦ પુરુષોત્તમ
 યોગો નામ પંચદશોધ્યાયઃ ॥૧૫॥

અધ્યાય ૧૬

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

અભયં સત્ત્વસંશુદ્ધિર્જ્ઞાનયોગવ્યવસ્થિતઃ ।
દાનંદમશ્ચ યજ્ઞશ્ચ સ્વાધ્યાયસ્તપઃશ્રાવણમ્ ॥૧॥
અહિંસા સત્યમક્રોધસ્ત્યાગ શાંતિરપૈશુનમ્ ।
દયા ભૂતેષ્વલોહુપ્ત્વં માર્દવં હ્રીર્યાપલમ્ ॥૨॥
તેજઃ ક્ષમા ધૃતિઃ શૌચમદોહો નાતિમાનિતા ।
ભવંતિ સંપદં દૈવીમભિજ્ઞતસ્ય ભારત ॥૩॥
દંભો દર્પોભિમાનશ્ચ ક્રોધઃ પારુષ્યમેવ ચ ।
અજ્ઞાનં ચાભિજ્ઞતસ્ય પાર્થ સંપદમાસુરીમ્
દૈવી સંપદ્વિમોક્ષાય નિર્બંધાયાસુરી મતા ॥
મા શુચઃ સંપદં દૈવીમભિજ્ઞતોસિ પાંડવ ॥૫॥
દ્વૌ ભૂતસર્ગૌ લોકેસ્મિન્દૈવ આસુર એવ ચ ।
દૈવો વિસ્તરશઃ પ્રોક્ત આસુરં પાર્થ મે શૃણુ ॥
પ્રવૃત્તિં ચ નિવૃત્તિં ચ જન્યાન વિદુરાસુરાઃ ।

ન શૌચં નાપિ ચાચરો ન સત્યં તેષુ વિદ્યતે ॥૭॥
 અસત્યમપ્રતિષ્ઠં તે જગદ્દુરનીશ્વરમ્ ।
 અપરસ્પરસંભૂતં કિમન્યત્કામહૈતુકમ્ ॥૮॥
 એતાં દૃષ્ટિમવપ્સ્ય નષ્ટાત્માનોદપ્પુષ્પયઃ ॥
 પ્રભવંત્યુગ્રકર્માણુઃ ક્ષયાય જગતો હિતાઃ ॥૯॥
 કામમાશ્રિત્ય દુષ્પૂરં દંભમાનમદાન્વિતાઃ ।
 મોહાદ્ગૃહીત્વા સર્જ્જાહાન્પ્રવર્તંતે શુચિવ્રતાઃ ॥
 ચિંતામપરિમેયાં ચ પ્રલયાંતામુપાશ્રિતાઃ ।
 કામોપભોગપરમા એતાવદ્દિતિ નિશ્ચિતાઃ ॥૧૧॥
 આશાપાશશતૈર્જઙ્ગાઃ કામક્રોધપરાયણાઃ
 ઇહુંતે કામભોગાર્થમન્યાયેનાર્થસંચયાન્ ॥૧૨॥
 ઇદમધ મયા લબ્ધમિમં પ્રાપ્સ્યે મનોરથમ્ ।
 ઇદમસ્તીદમપિ મે ભવિષ્યતિ પુનર્ધનમ્ ॥૧૩॥
 અસૌ મયા હુતઃ શત્રુર્હનિષ્યે આપરાનપિ ।
 ઇશ્વરોહમહાભોગીસિદ્ધોહંબલવાન્સુખી ॥૧૪॥

આદ્યોભિજનવાનસ્મિ કોન્યોસ્તિ સદશો મયા
 યદ્યથે દાસ્યામિ મોદિષ્ય ઈત્યજ્ઞાનવિમોહિતાઃ ॥૧૫
 અનેકચિત્તવિભ્રાંતા મોહબલસમાવૃતાઃ ।
 પ્રસકતા કામભોગેષુ પતંતિ નરકેશુચૌ ॥૧૬॥
 આત્મસંભાવિતાઃ સ્તબ્ધા ધનમાનમદાન્વિતાઃ
 યજ્ઞંતે નામયજ્ઞેસ્તે દંભેનાવિધિપૂર્વકમ્ ॥૧૭॥
 અહંકારં બલંદર્પં કામં ક્રોધં ચ સંશ્રિતાઃ ।
 મામાત્માપરદેહેષુ પ્રદ્વિષંતોભ્યસૂયકાઃ ॥૧૮॥
 તાનહં દ્વિષતઃ કૂરાન્સંસારેષુ નરાધમાન્ ।
 ક્ષિપામ્યજસ્રમશુભાનાસુરીખ્યેવ યોનિષુ ॥૧૯॥
 આસુરીયોનિમાપન્ના મૂઢા જન્મનિ જન્મનિ ।
 મામપ્રાપ્યૈવ કૌંતેય તતોયાંત્યધમાંગતિમ્ ॥૨૦॥
 ત્રિવિધં નરકસ્યેદં દ્વારં નાશનમાત્મનઃ ।
 કામઃ ક્રોધસ્તથા લોભસ્તસ્માદેતત્ ત્રયંત્યજેત્
 એતૈર્વિમુક્તઃ કૌંતેય તમોદ્ધારૈસ્ત્રિભિર્નરઃ ।

आचरत्यात्मनःश्रेयस्ततोयातिपरांगतिम् ॥२२॥
 यः शास्त्रविधिमुत्सृज्य वर्तते कामकारतः ।
 न ससिद्धिमवाप्नोतिनसुखंनपरांगतिम् ॥२३॥
 तस्मान्छास्त्रं प्रमाणं ते कार्याकार्यव्यवस्थितौ ।
 शास्त्राशास्त्रविधानोक्तंकर्मकर्तुमिहार्हसि ॥२४॥
 धृतिश्रीमद्० उ० अ० यो० श्री कृ० दैवा सुरसंपद्वि
 भाग योगोनाम पौडशोऽध्यायः ॥१६॥

અધ્યાય ૧૭

અર્જુન ઉવાચ ।

યે શાસ્ત્રવિધિમુત્સજ્ય યજન્તે શ્રદ્ધયાન્વિતાઃ ।
તેષાં નિષ્ઠા તુ કા કૃણુ સત્ત્વમાહો રજસ્તમઃ ॥૧॥

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

ત્રિવિધા ભવતિ શ્રદ્ધા દેહિનાં સા સ્વભાવજા ।
સાત્ત્વિકી રાજસી ચૈવ તામસી એતિ તાં શૃણુ ॥૨॥
સત્ત્વાનુરૂપા સર્વસ્ય શ્રદ્ધા ભવતિ ભારત ।

શ્રદ્ધામયોયં પુરુષો યો યચ્છ્રદ્ધઃ સ એવ સઃ ॥૩॥
યજન્તે સાત્ત્વિકા દેવાન્યક્ષરક્ષાંસિ રાજસાઃ ।

પ્રેતાન્ભૂતગણાંશ્ચાન્યે યજન્તે તામસા જનાઃ ॥૪॥
અશાસ્ત્રવિહિતં ધોરં તપ્યન્તે યે તપોજનાઃ ।

દંભાહંકારસંયુક્તાઃ કામરાગળલાન્વિતાઃ ॥૫॥
કર્શયંતઃ શરીરસ્થં ભૂતગ્રામમચેતસઃ ।

માં ચૈવાંતઃ શરીરસ્થં તાન્વિધ્ધ્યાસુરનિશ્ચયાન્ ॥

आह्वारस्त्वपि सर्वस्य त्रिविधो लवति प्रियः ।
 यज्ञस्तपस्तथा दानं तेषां लेहमिमं शृणु ॥७॥
 आयुः सत्त्वग्लारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः ।
 रस्याःस्निग्धाःस्थिराहृद्याःसात्त्विकप्रियाः
 कर्द्वम्ललवणुत्युष्णुतीक्ष्णुर्क्षुविट्हाडिनः ।
 आह्वारा राजसस्येष्टा दुःखशोकामयप्रदाः ॥८॥
 यातयामं गतरसं पूति पर्युषितं च यत् ।
 उन्निष्ठमपि चाभेध्यं लोभनं तामसप्रियम् ॥
 अक्षलाकांक्षिलिर्यज्ञो विधिदृष्टो च धन्यते ।
 यष्टव्यमेवेति मनःसमाधाय स सात्त्विकः ॥९॥
 अलिसंधाय तु क्लृप्तं हंलार्थमपि चैव यत् ।
 धन्यते लरतश्रेष्ठ तं यज्ञं विधि राजसम् ॥१०॥
 विधिहीनमसृष्टान्नं मंत्रहीनमदक्षिणम् ।
 श्रद्धाविरहितं यज्ञं तामसं परित्यक्षते ॥११॥
 देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनं शौचमार्जवम् ।
 अह्नय्यमहिंसा च शारीरं तप उच्यते ॥१२॥

अनुद्वेगकरं वाक्यं सत्यं प्रियहितं य यत् ।
 स्याध्यायाभ्यसनं चैव वाङ्मयं तप उच्यते ॥
 मनः प्रसादः सौम्यत्वं मौनमात्मविनिग्रहः ।
 लावसंशुद्धिरित्येतत्तपो मानसमुच्यते ॥१६॥
 श्रद्धया परया तप्तं तपस्तत्रिविधं नरैः ।
 अङ्गलाकाक्षिभिर्युक्तैः सात्त्विकं परिचक्षते ॥१७॥
 सत्कारमानपूजार्थं तपो दंभेन चैव यत् ।
 क्रियते तद्विदुः प्रोक्तं राजसं यत्प्रभुवत् ॥१८॥
 भूढाद्येष्वात्मनो यत्पीडया क्रियते तपः ।
 परस्योत्सादनार्थं वा तत्तामसमुदाहृतम् ॥१९॥
 दातव्यमिति यद्दानं दीयतेनुपकारिणे ।
 देशे काले च पात्रे च तद्दानं सात्त्विकं स्मृतम् ॥
 य-तु प्रत्युपकारार्थं क्लृप्तमुद्दिश्य वा पुनः ।
 दीयते च परिकल्पितं तद्राजसमुदाहृतम् ॥२०॥
 अद्देशकाले यद्दानमपात्रेभ्यश्च दीयते ।

असत्कृतमवज्ञातं तत्तामसमुद्दालुतम् ॥२२॥
 ॐ तत्सदिति निर्देशोऽप्रह्मणुस्त्रिविधः स्मृतः ।
 आह्मणुस्तेन वेदाश्च यज्ञाश्च विहिताः पुरा ॥
 तस्मादोमित्युद्दालुत्य यज्ञदानतपः क्रियाः ।
 प्रवर्तते विधानोक्ताः सततं प्रह्मवादिनाम् ॥
 तद्वित्यनलिसंधाय इदं यज्ञतपः क्रियाः ।
 दानक्रियाश्च विविधाः क्रियन्ते मोक्षकांक्षिभिः ॥
 सङ्क्षिप्ते साधुभावे च सद्वित्येतत्प्रयुज्यते ।
 प्रशस्ते कर्मणि तथा सन्धुग्दः पार्थ युज्यते ॥
 यज्ञे तपसि दाने च स्थितिः सद्विति चोच्यते ।
 कर्म चैव तदर्थीयं सद्वित्येवाभिधीयते ॥२३॥
 अश्रद्धया हुतं दत्तं तपस्तप्तं कृतं च यत् ।
 असद्वित्युच्यते पार्थ न च तत्प्रेत्यनो ह्यह ॥२४॥
 धृतिश्रीमद्भल० उ० अ० यो० श्रीकृ० दैवा सुरसं प-
 द्द्विभागयोगो नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥२५॥

અધ્યાય ૧૮

અર્જુન ઉવાચ ।

સંન્યાસસ્ય મહાબાહો તત્ત્વમિચ્છામિ વેદિતુમ્ ।
 ત્યાગસ્ય ચ હૃષીકેશ પૃથક્કેશિનિષૂદન ॥૧॥

શ્રી ભગવાનુવાચ ।

કામ્યાનાં કર્મણાં ન્યાસં સંન્યાસં કવયો વિદુઃ ।

સર્વકર્મફલત્યાગં પ્રાહુસ્ત્યાગં વિચક્ષણાઃ ॥૨॥

ત્યાજ્યં દોષવદિત્યેકે કર્મ પ્રાહુર્મનીષિણુઃ ।

યજ્ઞદાનતપઃ કર્મ ન ત્યાજ્યમિતિ આપરે ॥૩॥

નિશ્ચયં શૃણુ મે તત્ર ત્યાગે ભરતસત્તમ ।

ત્યાગો હિ પુરુષવ્યાઘ્રત્રિવિધઃ સંપ્રકીર્તિતઃ ॥૪॥

યજ્ઞદાનતપઃ કર્મ ન ત્યાજ્યં કાર્યમેવતત્ ।

યજ્ઞો દાનં તપશ્ચૈવ પાવનાનિ મનીષિણામ્ ॥૫॥

એતાન્યપિ તુ કર્માણિ સંગંત્યક્ત્વા ફલાનિ ચ ।

કર્તવ્યાનીતિ મે પાર્થ નિશ્ચિતં મતમુત્તમમ્ ॥૬॥

नियतस्य तु संन्यासः कर्मणो नोपपद्यते ।
 मोहात्तस्य परित्यागस्तामसः परिकीर्तितः ॥७॥
 दुःखमित्येव यत्कर्म कायकूटेशभयात्त्यजेत् ।
 स कृत्वा राजसं त्यागं नैव त्यागश्च लभेत् ॥
 कार्यमित्येव यत्कर्म नियतं क्रियतेर्जुन ।
 संगं त्यक्त्वा इदं यैव स त्यागः सात्त्विको मतः ।
 न द्वेष्ट्यकुशलं कर्म कुशलेनानुषज्जते ।
 त्यागी सत्त्वसमाविष्टो मेधावी छिन्नसंशयः ॥
 नहि द्दुःखभृता शक्यं त्यक्तुं कर्माण्यशेषतः ।
 यस्तु कर्मश्च त्यागी स त्यागीत्यभिधीयते ॥११॥
 अनिष्टमिष्टं मिश्रं च त्रिविधं कर्मणुः इदम् ।
 लवत्यत्यागिनां प्रेत्य न तु संन्यासिनां श्वयित् ॥
 पंचैतानि महाभाहो कारणानि निषाध मे ।
 सांख्ये कृतांते प्रोक्तानि सिद्ध्यै सर्वकर्मणाम्ना
 अधिष्ठानं तथा कर्ता करणं च पृथग्विधम् ।
 विविधाश्च पृथक् येष्टा द्वैवं यैवात्र पंचमम् ॥१४॥

शरीर वाङ्मनोभिर्यत् कर्म प्रारभते नरः ।
 न्याय्यं वा विपरीतं वा पश्यैते तस्य हेतवः ॥
 तत्रैवं सति कर्तारमात्मानं केवलं तु यः ।
 पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्न स पश्यति दुर्मतिः ॥१६॥
 यस्य नाहुंकृतो भावो बुद्धिर्यस्य न क्षिप्यते ।
 हुत्वापि स र्धमाद्वैकाग्रं हन्ति न निषध्यते ॥१७॥
 ज्ञानं ज्ञेयं परिज्ञाता त्रिविधा कर्मयोगिना ।
 करणं कर्म कर्तेति त्रिविधः कर्मसंग्रहः ॥१८॥
 ज्ञानं कर्म च कर्ता च त्रिधैव गुणभेदतः ।
 प्रोच्यते गुणसंख्याने यथावच्छृणु तान्यपि ॥१९॥
 सर्वभूतेषु येनैकं भावमव्ययमीक्षते ।
 अविभक्ताविभक्तेषु तज्ज्ञानं विद्धि सात्त्विकम् ॥
 पृथक्त्वेन तु यज्ज्ञानं नानाभावान्पृथग्विधान् ।
 वेत्तिसर्वेषु भूतेषु तज्ज्ञानं विद्धि राजसम् ॥२०॥
 यत्तु कृत्स्नवद्वेकस्मिन् कार्ये सक्तमहैतुकम् ।

अतत्त्वार्थवद्वयं च तत्तामसमुदाहृतम् ॥२२॥
 नियतं संगरहितमरागद्वेषतः कृतम् ।
 अक्षयप्रेप्सुना कर्म यत्तत्सात्त्विकमुच्यते ॥२३॥
 यत्त कामेप्सुना कर्म साङ्कारेण वा पुनः ।
 क्रियते षडुदायासं तद्राजसमुदाहृतम् ॥२४॥
 अनुषंधं क्षयं हिंसामनवेक्ष्य च पौरुषम् ।
 मोहादारभ्यते कर्म यत्तत्तामसमुच्यते ॥२५॥
 मुक्तसंगो न हंवादी धृत्युत्साहसमन्वितः ।
 सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारः कर्ता सात्त्विक उच्यते ॥
 रागी कर्मक्षयप्रेप्सुर्लुब्धो हिंसात्मकोऽशुचिः ।
 दुर्षशोऽकान्वितः कर्ता राजसः परिकीर्तितः ॥२७॥
 अयुक्तः प्राकृतः रतण्धः शठो नैष्कृतिकोऽलसः ।
 विषादी दीर्घसूत्री च कर्ता तामस उच्यते ॥२८॥
 पुद्गलेष्वेह धृतेश्चैव गुणतस्त्रिविधं शृणु ।
 प्रोच्यमानमशेषेण पृथक्त्वेन धनं जय ॥२९॥

प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च कार्याकार्ये लयालये ।
 अंधं मोक्षं च या वेत्ति बुद्धिः सा पार्थ सा त्विती ॥
 यया धर्ममधर्मं च कार्यं च कार्यमेव च ।
 अथवात्प्रज्जनाति बुद्धिः सा पार्थ राजसी ॥
 अधर्मं धर्ममिति या मन्यते तामसावृता ।
 सर्वार्थान्विपरीतांश्च बुद्धिः सा पार्थ तामसी ॥ ३२ ॥
 धृत्या यया धारयते मनः प्राणेंद्रिय क्रियाः ।
 योगेनाव्यस्यारिष्याधृतिः सा पार्थ सा त्विती ॥
 यया तु धर्मकामार्थान् धृत्या धारयतेर्जुन ।
 प्रसंगेन क्लृप्ताकांक्षी धृतिः सा पार्थ राजसी ॥ ३४ ॥
 यया स्वप्नं लयं शोकं विषादं मदमेव च ।
 न विभुंयति दुर्मेधा धृतिः सा पार्थ तामसी ॥ ३५ ॥
 सुखं त्विदानीं त्रिविधं शृणु मे भरतर्षभ ।
 अद्यासाद्रमते यत्र दुःखांतं च निगच्छति ॥ ३६ ॥
 यत्तदग्रे विषमिव परिणामेभृतोपमम् ।

तत्सुखं सात्त्विकं प्रोक्तमात्मषुद्धिप्रसादनम् ॥
 विषयेन्द्रियसंयोगाद्यत्तद्व्ये भृतोपमम् ।
 परिष्णामे विषमिव तत्सुखं राजसंस्मृतम् ॥३८॥
 यद्व्ये आनुषंग्ये च सुखं मोहनमात्मनः ।
 निद्रालस्य प्रमादोत्थं तत्तामसमुदाहृतम् ॥३९॥
 न तद्वरित पृथिव्यां वा द्दिवि देवेषु वा पुनः ।
 सत्त्वं प्रकृतिर्गैर्मुक्तं यद्वेलिः स्यात्त्रिभिर्गुणैः
 ग्राह्यलक्षत्रियविशां शूद्राणां च परंतप ।
 कर्माणि प्रविलकृतानि स्वभावप्रभवैर्गुणैः ॥४१॥
 शमो दमस्तपः शौचं क्षांतिरार्जवमेव च ।
 ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यं ब्रह्मकर्मस्वभावम् ॥
 शौचं तेजो धृतिर्दाक्ष्यं युद्धे व्याप्यपलायनम् ।
 दानमीश्वरभावश्चक्षात्रं कर्मस्वभावम् ॥४३॥
 कृषिगोरक्षवाणिज्यं वैश्यकर्म स्वभावम् ।
 परित्यर्थात्मकं कर्मशूद्रस्यापि स्वभावम् ॥४४॥

स्वे स्वे कर्मण्यभिरतः संसिद्धिं लभते नरः ।
 स्वकर्मनिरतः सिद्धिं यथा विंदति तच्छृणु ॥४५॥
 यतः प्रवृत्तिर्भूतानां येन सर्वमिदं ततम् ।
 स्वकर्मणां तमव्ययं सिद्धिं विंदति मानवः ॥४६॥
 श्रेयान् स्वधर्मे विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ।
 स्वभावनियतं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किञ्चिद्विषमम् ॥४७॥
 स दुष्कर्म कर्म कौंतेय सदोषमपि न त्यजेत् ।
 सर्वारंभा हि दोषेण धूमेनाग्निरिवावृताः ॥४८॥
 असक्तपुद्गिः सर्वत्र जितात्मा विगतस्पृहः ।
 नैष्कर्म्यसिद्धिं परमां संन्यासेनाधिगच्छति ॥
 सिद्धिं प्राप्नोत्यथा ब्रह्म तथाप्नोति निमोघ मे ।
 समासेनैव कौंतेय निष्ठा ज्ञानस्य या परा ॥४९॥
 पुद्ग्या विशुद्धया युक्तो धृत्वात्मानं नियम्य च ।
 शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वा रागद्वेषौ व्युदस्य च ॥
 विविक्तसेवी लब्धाशी यतवाङ्मयमानसः ।
 ध्यानयोगपरो नित्यं वैराग्यं समुपाश्रितः ॥५०॥

अहङ्कारं जलं द्रुपं कामं क्रोधं परिग्रहम् ।
 विभुस्य निर्ममः शांतो ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥ ५३ ॥
 ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा न शोचति न कांक्षति ।
 स मः सर्वेषु भूतेषु महिम्नितं लभते परम् ॥ ५४ ॥
 लक्ष्म्या मामलिङ्गनाति यावान्यश्चास्मि तत्त्वतः ।
 ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा विशते तदनंतरम् ॥ ५५ ॥
 सर्वकर्माण्यपि सदा कुर्वाणो भद्रव्यपाश्रयः ।
 भूतप्रसादाद्वाप्नोति शाश्वतं पदमव्ययम् ॥ ५६ ॥
 ये तस्मात् सर्वकर्माणि भयि संन्यस्य भूतपरः ।
 बुद्धियोगमुपाश्रित्य भव्यतः सततं लव ॥ ५७ ॥
 भव्यतः सर्वदुर्गाणि भूतप्रसादात्तरिष्यति ।
 अथ ये त्वमहङ्कारान्न श्रोष्यसि विनक्ष्यसि ॥ ५८ ॥
 यदहङ्कारमाश्रित्य न योत्स्य धृतिं मन्यसे ।
 मिथ्यैष व्यवसायस्ते प्रकृतिस्त्वां नियोक्ष्यति ॥
 स्वभावजेन कौंतेय निजध्वः स्वेना कर्मणा
 कर्तुं नेच्छसि यन्मोहात् करिष्यस्य वशोऽपि तत् ॥

ઇશ્વરઃ સર્વભૂતાનાં હૃદયેર્જુન તિષ્ઠતિ ।
 બ્રામયન્સર્વભૂતાનિ યંત્રાઙ્ઘ્રાનિ માયયા ॥૬૧॥
 તમેવ શરણું ગચ્છ સર્વભાવેન ભારત
 તત્પ્રસાદાત્પરાં શાંતિં સ્થાનં પ્રાપ્સ્યસિ શાશ્વતમ્
 ઇતિ તે જ્ઞાનમાખ્યાતં ગુહ્યાદ્ગુહ્યતરં મયા ।
 વિમૃશ્યૈતદ્દશેષેણ યથેચ્છસિ તથા કુરુ ॥૬૩॥
 સર્વગુહ્યતમં ભૂયઃ શૃણુ મે પરમં વચઃ ।
 ઇષ્ટોઽસિ મે દૃઢમિતિ તતો વક્ષ્યામિ તે હિતમ્ ॥
 મન્મના ભવ મદ્ભક્તો મદ્યાજી માં નમસ્કુરુ ॥
 મામેવૈષ્યસિ સત્યં તે પ્રતિજ્ઞને પ્રિયોઽસિ મે ॥૬૫॥
 સર્વધર્માન્પરિત્યજ્ય મામેકં શરણું વ્રજ ।
 અહં ત્વાં સર્વપાપેભ્યો મોક્ષયિષ્યામિ માશુચઃ ॥
 ઇદં તે નાતપસ્કાય નાભક્તાય કદાચન ।
 ન ચાશુશ્રવણે વાચ્યં ન ચ માં ચોભ્યસૂચતિ ॥૬૭॥
 ય ઇદં પરમં ગુહ્યં મદ્ભક્તેષ્વભિધાસ્યતિ ।
 ભક્તિં મયિ પરાંતં કૃત્વા મામેવૈષ્યત્યસંશયઃ ॥

न च तस्मान्मनुष्येषु कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः ।
 लविता नयमे तस्मादन्यः प्रियतरो भुवि ॥६६॥
 अध्येष्यते च य धर्मं धर्म्यं संवाहमावयोः ।
 ज्ञानयज्ञेन तेनाहुमिष्टः स्यामिति मे मतिः ॥७०॥
 श्रद्धावाननसूयश्च शृणुयादपि यो नरः ।
 सोऽपि मुक्तः शुभांल्लोकान् प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम् ।
 कश्चिद्देतच्छ्रुतं पार्थ त्वयैकाग्र्येण येतसा ।
 कश्चिदज्ञानसंभोहुः प्रनष्टस्ते धनं जय ॥७२॥
 अर्जुन उवाच ।
 नष्टो भोहुः स्मृतिर्लब्धा त्वत्प्रसादान्मयाच्युत ।
 स्थितोऽस्मि गतसंदेहुः करिष्ये वयनं तव ॥७३॥
 संजय उवाच ।
 धृत्यहुं वासुदेवस्य पार्थस्य च भंडात्मनः ।
 संवाहमिममश्रौषमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥७४॥
 व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्गुह्यमहुं परम् ।

યોગં યોગેશ્વરાત્કૃષ્ણાત્સાક્ષાત્કથયતઃ સ્વય ॥
 રાજન્સંસ્મૃત્ય સંસ્મૃત્ય સંવાદમિમમદ્ભુતમ્ ॥
 કેશવાર્જુનયોઃ પુણ્યં હૃષ્યામિ ચ મુહુર્મુહુઃ ॥
 તત્ત્વં સંસ્મૃત્ય સંસ્મૃત્ય રૂપમત્યદ્ભુતં હરેઃ ।
 વિસ્મયો મે મહાન્રાજન્ હૃષ્યામિ ચ પુનઃ પુનઃ ॥
 યત્ર યોગેશ્વરઃ કૃષ્ણો યત્ર પાર્થો ધનુર્ધરઃ ॥
 તત્ર શ્રીવિજયો ભૂતિર્ધ્રુવા નીતિર્મતિર્મમ ॥૭૬
 ઇતિશ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા સૂપનિષત્સુ બ્રહ્મ
 વિદ્યાયાં યોગશાસ્ત્રે શ્રીકૃષ્ણાર્જુનસંવાદે ભોક્ષ
 સંન્યાસયોગો નામાષ્ટાદશેઃ ધ્યાયઃ ॥૧૮॥

(સંપૂર્ણોચિત્તં ચ તથઃ ।)

॥ શ્રીરામરક્ષા પ્રારભ્યતે ॥

॥ શ્રીગણેશાય નમઃ ॥ શ્રીસીતારામ-
ચન્દ્રાભ્યાં નમઃ ॥ અસ્ય શ્રીરામરક્ષાસ્તોત્ર-
મન્ત્રસ્ય બુધકૌશિક ઋષિઃ ॥ શ્રીસીતારામ-
ચન્દ્રો દેવતા ॥ અનુષ્ટુપ્ છન્દઃ ॥ સીતા
શક્તિઃ ॥ શ્રીમદ્ધનુમાન્ કીલકમ્ ॥ શ્રીરામ-
ચન્દ્રપ્રીત્યર્થે રામરક્ષાસ્તોત્રજપે વિનિયોગઃ ॥
અથ ધ્યાનમ્ ॥ ધ્યાયેદાન્નનુબાહું ધૃતશરધનુપં
બદ્ધપદ્માસનસ્થં, પીતં વાસોવસાનં નવ-
કમલદલસ્પર્દિનેત્રં પ્રસન્નમ્ ॥ વામાંકાઙ્ક-
સીતામુખકમલમિલલ્લોચનં નીરદાભમ્, નાના-
લકુંડારદીપ્તં દધતમુરુજટામણ્ડનં રામચન્દ્રમ્ ॥

જેના હાથ ગોઠણ સૂધી લાંબા છે, હાથમાં
જેમણે ધનુષ અને બાણ ધારણ કર્યા છે, બદ્ધ-
પદ્માસન વાળી જે બેઠા છે, પીતાંબર જેમણે

પહેર્યા છે, નવા કમળપત્ર સાથે સ્પર્ધા કરે એવાં
 સુંદર જેમનાં નેત્રો છે, જે સદા પ્રસન્ન રહે છે,
 ડાબી કોરે ખોળામાં ખિરાજતા શ્રી સીતાના
 મુખકમળ ઉપર જેનાં નેત્રોની કટાક્ષ થાય છે,
 મેઘના સરખી શ્યામ જેમની કાંતિ છે, અનેક
 પ્રકારના અલંકારોથી જેઓ દેદીપ્યમાન છે, જેમણે
 ઉરુ સૂધીની લાંબી જટાનો સમૂહ ધારણ કર્યો છે,
 એવા શ્રી રામચન્દ્રનું ધ્યાન ધરવું અને ત્યાર
 પછી આ સ્તોત્રનો જપ કરવો.

ચરિતં રઘુનાથસ્ય શતકોટિપ્રવિસ્તરમ્ ॥

એકૈકમક્ષરં પુંસાં મહાપાતકનાશનમ્ ॥૧॥

શ્રી રામચન્દ્રનું ચરિત્ર (રામાયણ) શતકોટિ
 (૧૦૦ કરોડ)ના વિસ્તારવાળું છે અને તેનો એકેક
 અક્ષર પુરુષોનાં મોટાં પાપોનો નાશ કરવાની શક્તિ
 ધરાવે છે. ૧.

ધ્વાત્વા નીલોત્પલશ્યામં રામં રાજીવલોચનમ્ ॥

જનકીલક્ષમણોપેતં જટામુકુટમંડિતમ્ ॥ ૨ ॥

સાસિતૂણુધનુર્ખાણુપાણિં નક્તંચરાન્તકમ્ ॥
 સ્વલીલયા જગત્ત્રતુમાવિર્ભૂતમજ્જં વિભુમ્ ॥૩
 રામરક્ષાં પઠેત્પ્રાજ્ઞઃ પાપઘ્નીં સર્વકામદામ્ ॥

પ્રાજ્ઞ (પંડિત) પુરુષે, નીલોત્પલ જેવા સ્યામ
 સ્વરૂપવાળા, કમળ જેવા નેત્રવાળા, શ્રી જનકી
 તથા લક્ષ્મણ સહવર્તમાન, જટારૂપ મુગટથી
 શોભીતા, જેમના હાથમાં તરવારસહિત ભાલા તથા
 ધનુષ અને બાણ છે એવા, રાક્ષસોનો નાશ કરનાર,
 અજન્મા, સર્વ સમર્થ અને પોતાથી લીલા માટે
 તથા જગતના રક્ષણ માટે પ્રકટ થએલા એવા
 શ્રીરામચંદ્રજીનું ધ્યાન ધરીને, પછી પાપનાશક
 તથા સર્વ મનોરથપૂર્વક એવી આ “રામરક્ષા”નો
 પાઠ કરવો. ॥ ૨-૩ ॥

શિરો મે રાઘવઃ પાતુ ભાલં દશરથાત્મજઃ ॥
 કૌશલ્યેયો દૃશૌ પાતુ વિશ્વામિત્રપ્રિયઃ શ્રુતી ॥
 દ્રાણું પાતુ મખત્રાતા મુખં સૌમિત્રિવત્સલઃ ॥૫॥

રાધવ (રઘુવંશમાં પ્રકટેલા) મારા માથાની અંતે
 દશરથ રાજાનો પુત્ર મારા કપાળની રક્ષા કરો.
 કૌશલ્યાના પુત્ર મારી આંખોની અંતે વિશ્વામિત્રના
 પ્યારા મારા કાનની રક્ષા કરો. યજ્ઞરક્ષક મારા નાકનું અંતે
 સુમિત્રાના પુત્ર શ્રીલક્ષ્મણ તથા શત્રુઘ્ન ઉપર વાત્સલ્ય-
 ભાવ રાખનાર મારા મુખની રક્ષા કરો. ૪,૫.

જિહ્વાં વિદ્યાનિધિઃ પાતુ કણ્ઠં ભરતવન્દિતઃ ॥
 સ્કન્ધૌ દિવ્યાયુધઃ પાતુ ભુજૌ ભક્ષેશકાર્મુકઃ ॥૬॥

વિદ્યાના ભંડાર મારી જીભની અંતે ભરતજીએ
 જેમને વંદન કર્યું છે એવા મારા ગળાની રક્ષા કરો.
 દેવતાઈ હથિયારને ધરનાર મારા ખભાની અંતે
 શ્રીશિવાજીના ધનુષ્ય (પિનાક)ને ભાંગનાર મારા
 ભુજની રક્ષા કરો. ૬.

કરૌ સીતાપતિઃ પાતુ હૃદયં જામહગ્ન્યજિત્ ॥
 મધ્યં પાતુ ખરધ્વં સી નાભિં જામખવદાશ્રયઃ ॥૭॥

શ્રીસીતાના પતિ મારા કરની અંતે જામ-
 દગ્નિના પુત્ર શ્રીપરશુરામને જિતનાર મારા હૃદયની

રક્ષા કરો. ખરદૈત્યને મારનાર મારા મધ્યની અને
જાંખુવાનના શરણુસ્થાન મારી નાભિ (હુટ્ટી)ની
રક્ષા કરો. ૭.

સુગ્રીવેશઃકટી પાતુ સકિથની હનુમત્પ્રભુઃ ॥
ઊરુ રઘૂત્તમઃ પાતુ રક્ષઃકુલવિનાશકૃત્ ॥૮॥

સુગ્રીવ વાનરના ઈશ મારી કેડની અને હનુમાનના
પ્રભુ મારી સાથળની રક્ષા કરો. રઘુકુળમાં ઉત્તમ
અને રાક્ષસના કુળનો નાશ કરનાર મારા ઊરુની
રક્ષા કરો. ૮

જાનુની સેતુકૃત્પાતુ જડ્ધે દશમુખાન્તકઃ ॥
પાદૌ વિભીષણુશ્રીદઃ પાતુ રામોઽખિલં વયુઃ ॥૯॥

સમુદ્રપર સેતુ (પૂલ) બાંધનાર મારા ગોઠણની
અને દશ મુખ (રાવણ)નો નાશ કરનાર મારી
જાંધની રક્ષા કરો. વિભીષણને શ્રી (રાજ્યરૂપી
લક્ષ્મી) આપનાર મારા બે પગોની અને શ્રીમદ્રામચંદ્ર
મારા સંપૂર્ણ શરીરની રક્ષા કરો.

એતાં રામબલોપેતાં રક્ષાંયઃ સુકૃતી પઠેત્ ॥

સ ચિરાયુઃ સુખી પુત્રી વિજયી વિનયી ભવેત્

જે સુકૃતી(પુણ્યશાળી)આ રામના બળવાળી રક્ષાનો
પાઠ કરે, તે લાંબા આયુષ્યવાળો, સુખી, પુત્રવાન,
વિજય મેળવનાર તથા નમ્રતાવાળો થાય છે. ૧૦

પાતાલભૂતલવ્યોમચારિણુશ્ચછદ્મચારિણુઃ ॥

ન દ્રષ્ટુમપિ શક્તાસ્તે રક્ષિતં રામનામભિઃ ॥૧૧॥

શ્રી રામચંદ્રજીનાં જૂદાં જૂદાં નામોથી જેની
રક્ષા થઈ છે, તેના સામે આંખ કાઢવાને પાતાલ
(પાતાલમાં રહેનારા નાગો), ભૂતલ (પૃથ્વી ઉપર
રહેનાર પ્રાણીઓ), તથા વ્યોમ (આકાશ)માં ફરનારા
ગુપ્ત વેશધારી દેવ દૈત્યો પણ સમર્થ થતા નથી. ૧૧.

રામેતિ રામભદ્રેતિ રામચન્દ્રેતિ વા સ્મરન્ ॥

નરો ન લિપ્યતે પાપૈર્ભુક્તિં મુક્તિં ચ વિન્દતિ ॥

રામ, રામભદ્ર અથવા રામચંદ્ર એ નામોથી
જે ભગવાનનું સ્મરણ કરે છે, તે માણસ પાપથી

લેપાતો નથી, એટલુંજ નહિ પણ ભોગ તથા
મોક્ષને પામે છે. ૧૨.

જગજ્જૈત્રૈકમન્ત્રેણ રામનામનાભિરક્ષિતમ્ ॥

યઃ કણ્ઠે ધારયેત્તસ્ય કરસ્થાઃ સર્વસિદ્ધયઃ ॥૧૩॥

જગતને જિતનાર એવા રામના નામરૂપ એક
મંત્રવડે જેમાં રક્ષા કરવામાં આવી છે એવું આ
સ્તોત્ર જે પાઠે રાખે છે, તેના હાથમાં સર્વ સિદ્ધિઓ
આપોઆપ આવી મળે છે. ૧૩.

વજ્રપંજરનામેદં યો રામકવચં સ્મરેત્ ॥

અન્યાહુતાશઃ સર્વત્ર લભતે જયમર્જુલમ્ ॥૧૪॥

વજ્રપંજર નામક આ રામકવચને જે સંભારે
છે, તે નિર્ભય, જ્ઞાનવાન થઈ સર્વત્ર વિજય તથા
શ્રેયને મેળવે છે. ૧૪.

આદિષ્ટવાન્ યથા સ્વપ્ને રામરક્ષામિમાં હુરઃ ॥

તથા લિખિતવાન્ પ્રાતઃ પ્રભુદ્ધૌ બુધકૌશિકઃ ॥

શ્રી હરે (મહાદેવજીએ) સ્વપ્નમાં આવીને જે
પ્રમાણે આ “રામરક્ષા” કહી, તે જ પ્રમાણે સવારે

જગતાંવેત પંડિત કૌશિકે (વિશ્વામિત્રઋષિએ) તે
લખી લીધી છે. ૧૫.

આરામઃ કલ્પવૃક્ષાણાં વિરામઃ સકલાપદામ્ ॥
અભિરામસ્ત્રિલોકાનાં રામઃ શ્રીમાન્સ નઃ પ્રભુઃ॥

સર્વકલ્પવૃક્ષોના આરામ (બગીચા) રૂપ, સધળી
આપત્તિઓને હરનાર તથા સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાલ
ત્રણે લોકને આનંદ આપનાર શ્રીમાન્ રામચંદ્ર
અમારા પ્રભુ (ઈશ્વર) છે. ૧૬.

તરુણૌ રૂપસમ્પન્નૌ સુકુમારૌ મહાબલૌ ॥
પુણ્ડરીકવિશાલાક્ષૌ ચીરકૃષ્ણાજિનામ્બરૌ ॥૧૭॥
ફલમૂલાશિનૌ દાન્તૌ તાપસૌ બ્રહ્મચારિણૌ ॥
પુત્રૌ દશરથસ્યૈતૌ બ્રાતરૌ રામલક્ષ્મણૌ ॥૧૮॥

બે જુવાનો, સ્વરૂપવાનો, સકોમળ અંગવાળા,
મહાબળવાન. કમળસરખા વિશાળ નેત્રવાળા, કાળિયાર
મૃગના ચામડાનાં વસ્ત્ર ધરનારા, ફળ મૂળનો આહાર
કરનારા, ઇંદ્રિયોનો નિગ્રહ કરનારા, તપસ્વી, બ્રહ્મચારી
એવા શ્રીમાન્ દશરથ રાજના બે પુત્રો શ્રી રામ
અને લક્ષ્મણ, ૧૭, ૧૮.

શરણ્યૌ સર્વસત્ત્વાનાં શ્રેષ્ઠૌ સર્વધનુષ્મતામ્ ॥

રક્ષઃકુલનિહન્તારૌ ત્રાયેતાં નો રઘૂત્તમૌ ॥૧૯॥

જે સર્વ પ્રાણીઓને શરણે જવા યોગ્ય, સર્વ
ધનુર્ધારીઓમાં શ્રેષ્ઠ, રાક્ષસોના કુળનું નિકંદન કરનારા
રઘુવંશના એ એ ઉત્તમ પુરુષો અમારી રક્ષા કરો. ૧૯.

આત્મસન્નધનુષાવિષુષ્પૃશાવક્ષયાશુગનિ

પર્જસર્જિનૌ ॥

રક્ષણાય મમ રામલક્ષ્મણાવગ્રતઃપથિ સદૈવ

ગચ્છતામ્ ॥૨૦॥

ઊઠાવીને સન્ન કરેલા ધનુષ્યવાળા, બાણોનો
સ્પર્શ કરનારા, અખૂટ બાણો જેમાં ભર્યા છે એવા
ભાથા જેમની સાથે છે એવા શ્રી રામ લક્ષ્મણ
મારા રક્ષણમાટે સદૈવ મારા માર્ગમાં આગળ વધજો. ૨૦.

સન્નદ્ધઃ કવચો ખડ્ગી આપબાણધરો યુવા ॥

ગચ્છન્મનોરથોઽસ્માકંરામઃપાતુસલક્ષ્મણઃ ॥૨૧॥

કવચ (અપ્તર) પહેરી તૈયાર થયેલા, તરવારધારી,
ધનુષબાણને ધરનારા, જુવાન, શ્રી લક્ષ્મણજીને

સાથે લઈને ચાલતા શ્રી રામચંદ્ર અમારા મનો-
રથોને પૂર્ણ કરો. ૨૧.

રામો દાશરથિઃ શૂરો લક્ષ્મણાનુચરો બલી ॥
કાકુત્સ્થઃ પુરુષઃ પૂર્ણઃ કૌશલ્યેયો રઘૂત્તમઃ ॥૨૨॥

દશરથ રાજના પુત્ર, શૂરવીર લક્ષ્મણ જેમની
પાછળ ચાલે છે એવા, બળવાન, સૂર્યવંશી, પૂર્ણ
પુરુષોત્તમ, કૌશલ્યાના કુમાર, રઘુકુળમાં ઉત્તમ
શ્રી રામ. ૨૨.

વેદાન્તવેદો યજ્ઞેશઃ પુરાણપુરુષોત્તમઃ ॥

જનકીવલ્લભઃ શ્રીમાનપ્રમેયપરાક્રમઃ ॥૨૩॥

વેદાંત (ઉપનિષદો)થી જાણી શકાય એવા, યજ્ઞના
ઈશ્વર (ભોક્તા), પુરાણપુરુષોમાં ઉત્તમ, શ્રી સીતાના
પ્રાણ પ્યારા, સૌંદર્યવાળા, જેનું પરાક્રમ અગોચર
છે એવા. ૨૩.

ઈત્યેતાનિ જપેન્નિત્યં મદ્ભક્તઃ શ્રદ્ધયાન્વિતઃ ॥

અશ્વમેધાધિકં પુણ્યં સંપ્રાપ્નોતિ ન સંશયઃ ॥૨૪॥

એ પ્રમાણે સમજીને મારો ભક્ત શ્રદ્ધાપૂર્વક આનો જપ નિરંતર કરે, તેને નિઃસંદેહ અશ્વમેધ યજ્ઞ કરતાં અધિક પુણ્ય મળે છે. ૨૪.

રામં દ્વર્વાદલશ્યામં પદ્માક્ષં પીતવાસસમ્ ॥
સ્તુવન્તિ નામભિદિવ્યૈર્ન તે સંસારિણો નરાઃ॥

દુર્વાના પાંદડાં જેવા શ્યામવર્ણવાળા, કમલ્લોચન, પીતાંબરધારી શ્રી રામચંદ્રજીની જેઓ દિવ્ય નામેથી સ્તુતિ કરે છે, તેઓ સંસારી નરો નથી. અર્થાત્ અહંતા મમતારૂપી ભવસાગરમાં ડૂબતા નથી. ૨૫.

રામં લક્ષ્મણપૂર્વજં રઘુવરં સીતાપતિં સુન્દરમ્
કાકુત્સ્થં કરુણાર્ણવં ગુણનિધિં વિપ્રપ્રિયં ધાર્મિકમ્
રાજેન્દ્રં સત્યસંઘં દશરથતનયં શ્યામલં શાન્તમૂર્તિમ્
વન્દે લોકાભિરામં રઘુકુલતિલકં રાઘવં રાવણારિમ્

શ્રી લક્ષ્મણજીના મોટાભાઈ, રઘુવંશમાં શ્રેષ્ઠ, જનકીનાથ, સુંદર, કાકુત્સ્થ કૃપાના સમુદ્ર, ગુણના ભંદાર, ધાર્મિક આત્મજો છે પ્રિય જેમને

એવા, રાજાઓમાં ઈંદ્ર, સત્યના સમુદાય, દશરથના
તનુજ, શ્યામ, શાંતમૂર્તિ, લોકોને આનંદ દેનાર,
રઘુકુલમાં તિલક, રઘુવંશી, રાવણના શત્રુ એવા
શ્રી રામચંદ્રને હું વંદન કરું છું. ૨૬.

રામાય રામભદ્રાય રામચંદ્રાય વેદસે ॥

રઘુનાથાય નાથાય સીતાયઃ પતયે નમઃ॥૨૭॥

રામ, રામભદ્ર, રામચંદ્ર, વિધાતારૂપ શ્રીવિષ્ણુ,
રઘુકુળના નાયક સીતાના પતિ, શ્રી નાથ રામચંદ્રને
પ્રણામ. ૨૭.

શ્રીરામ રામ રઘુનંદન રામ રામ

શ્રીરામ રામ ભરતાચ્રજ રામ રામ ॥

શ્રીરામ રણકર્કશ રામ રામ

શ્રીરામ શરણું ભવ રામ રામ ॥૨૮॥

હે શ્રી રામ ! રામ ! રઘુનંદન ! રામ રામ !
શ્રી રામ ! રામ ! ભરતાચ્રજ (ભરતના મોટાભાઈ) !
રામ ! રામ ! શ્રીરામ ! રામ ! રણકર્કશ (યુદ્ધમાં

અડગ) રામ ! રામ ! શ્રીરામ ! રામ ! રામ ! રામ !
મારું શરણુ થાઓ. ૨૮.

શ્રીરામચન્દ્રચરણૌ મનસા સ્મરામિ
શ્રીરાણુચન્દ્રચરણૌ વચસા ગૃણામિ ॥
શ્રીરામચન્દ્રચરણૌ શિરસા નમામિ
શ્રીરામચન્દ્રચરણૌ શરણુ પ્રપદ્યે ॥૨૯॥

શ્રી રામચંદ્રનાં ચરણોને હું મનથી સંભારું
ધું, શ્રી રામચંદ્રનાં ચરણો હું વાણીથી ઉચ્ચારું ધું,
શ્રી રામચંદ્રનાં ચરણોમાં હું સાષ્ટાંગ દંડવત કરું
ધું, શ્રી રામચંદ્રનાં ચરણોનું હું શરણુ ધરું ધું. ૨૯.

માતા રામે મત્પિતા રામચન્દ્ર :

સ્વામી રામે મત્સખા રામચન્દ્ર : ॥

સર્વસ્વં મે રામચન્દ્રો દયાલુ-

ર્નાન્યં જાને નૈવ જાને ન જાને ॥૩૦॥

મારી માતા રામચન્દ્ર છે. મારા પિતા
રામચન્દ્ર છે, મારા સ્વામી રામ છે, મારા સખા

(હિતકર્તા દોસ્ત) રામચંદ્ર છે. મતલબ કે મારું
સર્વસ્વ દયાળુ રામચંદ્રજ છે, તેથી બીજાને હું
બાણતો નથી, અને ઓળખતો પણ નથી. ૩૦.

દક્ષિણે લક્ષ્મણો યસ્ય, વામે ચ જનકાત્મજા ॥
પુરતો માણતિર્યસ્ય તં વન્દે રઘુનન્દનમ્ ॥૩૧॥

જેમની જમણી કાંચે શ્રી લક્ષ્મણ છે, ડાબે
પડખે શ્રી જનકપીજ છે, જેની આગળ શ્રીહનુમાનજી
છે, તે રઘુનંદનને હું વંદન કરું છું. ૩૧.

લોકાભિરામં રણુરઙ્ગધીરં રાજીવનેત્રં રઘુવંશનાથમ્
કારુણ્યરૂપં કરુણાકારં તં શ્રીરામચન્દ્રં શરણું
પ્રપદ્યે ॥૩૨॥

લોકોને આનંદ આપનાર, રણસંગ્રામમાં ધીર,
કમળદળનેત્ર, રઘુવંશના નાયક દયાની મૂર્તિ કરુણાળુ
તે શ્રી રામચન્દ્રનો હું આશ્રય લઉં છું. ૩૨.

મનોજવં મારુતતુલ્યવેગં

જિતેન્દ્રિયં બુદ્ધિમતાં વરિષ્ઠમ્ ॥

વાતાત્મજં વાનરયૂથમુખ્યં
શ્રીરામદૂતં શરણું પ્રપદ્યે ॥૩૩॥

મનના જેવા વેગવાળા, વાયુ જેવી ગતિવાળા,
ઇન્દ્રિયોને જીતનાર, બુદ્ધિમાન પુરુષોમાં વખણાયલા
વાયુના પુત્ર, વાનરસેનાના અધિપતિ, એવા શ્રી
રામચન્દ્રજીના દૂત (શ્રી હનુમાનજી)ને હું શરણે
જાઉં છું. ૩૩.

કૂજન્તં રામરામેતિ મધુરં મધુરાક્ષરમ્ ॥
આરુહ્ય કવિતાશાખાંવન્દે વાલ્મીકિકોકિલમ્ ॥

કાવ્યરૂપી કલ્પવૃક્ષની શાખા ઉપર બેસીને મનોહર
મધુર “શ્રી રામ! શ્રી રામ!” એવી રીતે ઉચ્ચાર
કરતા વાલ્મીકિ ઋષિરૂપ કાવ્યલેખે હું નમસ્કાર
કરું છું. ૩૪.

આપદામહાપહુર્તારં દાતારં સર્વસમ્પદામ્ ॥
લોકાભિરામં શ્રીરામં ભૂયો ભૂયો નમામ્યહમ્ ॥૩૫॥

આપદાઓને હરનારા, સર્વ સંપત્તિઓને દેનારા
લોકોને આનંદ આપનારા શ્રીરામચન્દ્રજીને હું વારંવાર
પ્રણામ કરું છું. ૩૫.

ભર્જનં ભવખીજનામર્જનં સુખસમ્પદામ્ ॥
તર્જનં યમદૂતાનાં રામરામેતિ ગર્જનમ્ ॥૩૬॥

ભવ (સંસાર)ના ખીજને ખાળનાર (જન્મમરણના કારણનો નાશ કરનાર), સુખ અને સંપત્તિઓને શુદ્ધ કરનાર, યમના દૂતોને તરછોડનાર, “શ્રી રામ ! શ્રીરામચંદ્ર” એ ગર્જના છે. ૩૬.

રામોરાજમણિઃ સદા વિજયતેરામં રમેશં ભજે
રામેણુભિહુતા નિશાચરચમૂરામાય તસ્મૈ નમઃ ॥
રામાન્નાસ્તિપરાયણું પરતરં રામસ્યદાસોસ્મ્યયહું
રામેચિત્તલયઃ સદા ભવતુ મેભિરામમામુદ્ધરા ॥૩૭॥

રાજાઓમાં ચુડામણી શ્રી રામ નિરંતર જય પામે છે. રામા (સીતા) પતિ શ્રી રામને હું ભજું છું. જે રામે રાક્ષસોની સેનાનો સંહાર કર્યો છે, તે રામને હું નમું છું. શ્રી રામથી પરતર (ઉત્તમોત્તમ) ખીજ ગતિ નથી. રામનો હું દાસ છું. રામમાં સદા મારા ચિત્તનો લય થજો. હે રામ ! મારો ઉદ્ધાર કરો. ૩૭.

રામ રામેતિ રામેતિ રમે રામે મનોરમે ॥

સહસ્રનામતત્તુલ્યં રામનામ વરાનને ॥૩૮॥

રામ ! રામ ! રામ ! એમ વારંવાર જપતાં,
મારું મન મનોહર રામમાં રમે છે. હે વરાનને !
(સુમુખી પાર્વતી !) એક રામ નામ બીજાં હજાર
નામની સમાન છે. અથવા વિષ્ણુસહસ્ર નામના
જપની તુલ્ય એક રામનામનું ફળ છે. ૩૮.

ઘતિશ્રી બુધકૌશિકવિરચિતં

શ્રીરામરક્ષાસ્તોત્રં સંપૂર્ણમ્ ॥

॥ શ્રીસીતારામચન્દ્રાર્પણમસ્તુ ॥

આ શ્રી પંડિત કૌશિક (વિશ્વામિત્ર) મુનિવિરચિત

શ્રી રામરક્ષા સ્તોત્ર સંપૂર્ણ.

॥ અથ નવગ્રહસ્તોત્રં પ્રારભ્યતે ॥

જપાકુસુમસંકાશં કાશ્યપેયં મહાદ્યુતિમ્ ॥

તમોરિં સર્વપાપઘ્નં પ્રણુતોઽસ્મિ દિવાકરમ્ ॥૧॥

જવાના ફૂલ જેવા વર્ણવાળા, કશ્યપના પુત્ર,
મોટા તેજસ્વી, તમ એટલે અંધકાર તથા અજ્ઞાનને
હણનારા, સર્વ પાપનો નાશ કરનારા એવા દિવાકર
(શ્રી સૂર્યનારાયણ)ને હું પ્રણામ કરું છું. ૧.

દધિશંખતુષારાભં ક્ષીરોદ્ધાર્ણવસંભવમ્ ॥

નમામિ શશિનં સોમં શંભોર્મુકુટભૂષણમ્ ॥૨॥

દહીં, શંખ તથા તુષાર (હિમ-અરફ)જેવા શ્વેત-
ચળકતા ક્ષીરસાગરમાંથી પ્રકટેલા, શ્રી શિવજીના
મુકુટના શણુગારરૂપ સોમ, શશિ (ચંદ્ર)ને હું
નમું છું. ૨.

ધરણીગર્ભસંભૂતં વિદ્યુત્કાંતિસમપ્રભમ્ ॥

કુમારશક્તિહસ્તં ચ મંગલં પ્રણુમામ્યહમ્ ॥૩॥

પૃથ્વીના ગર્ભમાંથી પ્રકટેલા, વીજળી જેવા કાન્તિ-

વળા, કુમાર, શક્તિરૂપ આયુધ હાથમાં ધરનાર
મંગળને હું પ્રણામ કરું છું. ૩.

પ્રિયંગુકલિકાશ્યામં રૂપેણાપ્રતિમં બુધમ્ ॥
સૌમ્યં સૌમ્યગુણોપેતં તં બુધં પ્રણમામ્યહમ્ ॥

પ્રિયર્જુની કળી જેવા શ્યામ, અપ્રતિમ રૂપવાળા,
બુદ્ધિમાન, સૌમ્ય (સોમ-ચંદ્ર-ના પુત્ર), સુખદ
ગુણવાળા બુધ આપને હું પ્રણામ કરું છું. ૪.

દેવાનાં ચ ઋષીણાં ચ ગુરું કાંચનસન્નિભમ્ ॥
બુદ્ધિભૂતં ત્રિલોકેશં તં નમામિ બૃહસ્પતિમ્ ॥ ૫ ॥

દેવતાઓ તથા ઋષિયોના ગુરુ, સુવર્ણ સરખા
તેજસ્વી, બુદ્ધિના કારણરૂપ, ત્રણ લોકના પતિ એવા
બૃહસ્પતિને હું નમું છું. ૫.

હિમંકુદમૃણાલાભં દૈત્યાનાં પરમં ગુરુમ્
સર્વશાસ્ત્રપ્રવક્તારં ભાર્ગવં પ્રણમામ્યહમ્ ॥ ૬ ॥

હિમ કુન્દ અને મૃણાલની (કમળદંડ) જેવા
સંકેત દૈત્યોના મોટા ગુરુ, સર્વ શાસ્ત્રનું પ્રવચન

કરનાર ભાર્ગવ (શુક)ને હું પ્રણામ કરું છું. ૬.

નીલાંજનસમાભાસં રવિપુત્રં યમાગ્રજમ્ ॥

છાયામાર્તંડસભૂતં તં નમામિ શનૈશ્ચરમ્ ॥૭॥

કાળીમેસ સરખા તેજસ્વી, સૂર્યના પુત્ર, યમના મોટાભાઈ શ્રી સૂર્ય અને તેની પત્ની છાયાથી પ્રકટેલા, તે શનૈશ્ચર (મંદગતિવાળા શનિ)ને હું નમું છું. ૭.

અર્ધકાયં મહાવીર્યં ચન્દ્રાદિત્યવિમર્દનમ્ ॥

સિંહિકા ગર્ભસમ્ભૂતં તં રાહું પ્રણુમામ્યહમ્ ॥

અર્ધ દેહધારી, મહાપરાક્રમી, ચંદ્ર તથા સૂર્યને પીડા કરનાર, સિંહિકાના ગર્ભમાં જન્મેલા, રાહુને હું પ્રણામ કરું છું. ૮.

પલાશ પુષ્પસંકાશં તારકાગ્રહમરતકમ્ ॥

રૌદ્રં રૌદ્રાત્મકં ઘોરં તં કેતું પ્રણુમામ્યહમ્ ॥૯॥

પલાશ (ખાખરા)ના ફૂલ જેવા, તારાઓ તથા ગ્રહના માથારૂપ, રૌદ્ર, રુદ્રરૂપ, ભયંકર કેતુ આપને હું પ્રણામ કરું છું. ૯

ઇતિ વ્યાસમુખોદ્ગીતં યઃ પઠેત્સુસમાહિતઃ ।
 દિવાવાયદિ વારાત્રૌ વિઘ્નશાંતિર્ભવિષ્યતિ ॥૧૦॥
 નરનારીનૃપાણાં ચ ભવેદ્દુઃસ્વપ્નનાશનમ્ ।
 ઐશ્વર્યમતુલ્યં તેષામારોગ્યં પુષ્ટિવર્ધનમ્ ॥૧૧॥
 શ્રુતુનક્ષત્રજ્ઞઃ પીડાસ્તસ્કરાગ્નિસમુદ્ભવાઃ ।
 તાઃસર્વાઃપ્રશમંયાંતિવ્યાસો ઐતે નસંશયઃ ॥૧૨
 ॥ ઇતિ શ્રીવ્યાસવિરચિતં નવગ્રંથસ્તોત્રં સંપૂર્ણમ્ ॥

શ્રીવિષ્ણોઃ ષોડશનામસ્તોત્રમ્.

ઔષધે ચિન્તયેદ્વિષ્ણું ભોજને ચ જનાર્દનમ્ ।
 શયને પદ્મનાભં ચ વિવાહે ચ પ્રજાપતિમ્ ॥૧॥
 યુદ્ધે ચક્રધરં દેવં પ્રવાસે ચ ત્રિવિક્રમમ્ ।
 નારાયણં તનુત્યાગે શ્રીધરં પ્રિયસંગમે ॥૨॥
 દુઃસ્વપ્ને સ્મર ગોવિન્દં સંકટે મધુસૂદનમ્ ।
 કાનને નારસિંહં ચ પાવકે જલશાયનમ્ ॥૩॥
 જલમધ્યે વરાહં ચ પર્વતે રઘુનન્દનમ્ ।
 ગમને વામનં ચૈવ સર્વકાર્યેષુ માધવમ્ ॥૪॥
 ષોડશૈતાનિ નામાનિ પ્રાતરુત્થાય યઃ પઠેત્ ।
 સર્વપાપવિનિર્મુક્તો વિષ્ણુલોકે મહીયતે ॥૫॥

શ્રી વિષ્ણુનાં સોળ નામોનો ઉપયોગ.

ઔષધ પીતાં વિષ્ણુનું, ખાતી વખતે જનાર્દનનું,
 સૂતિ વખતે પદ્મનાભનું, વિવાહમાં પ્રજાપતિનું,
 રણસંગ્રામમાં સુદર્શન ચક્રધારી શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માનું,

મુસાફરીમાં ત્રિવિક્રમનું, મરણ સમયે નારાયણનું,
 પ્રિયમાં સંઘમાં શ્રીધરનું, ખરાબ સ્વપ્ન સમયે
 ગોવિન્દનું, સંકટમાં મધુસૂદનનું, વનમાં નરસિંહનું,
 અગ્નિમાં ક્ષીરશાયીનું, જલમાં વરાહનું, પર્વતપર
 રામચન્દ્રનું, યાત્રામાં વામનનું, અંતે સર્વકામમાં
 માધવ (શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ)નું ચિન્તવન કરવું.

આ સોળ નામો જે સવારે ઊઠતી વખતે બાણે
 છે, તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ, વિષ્ણુલોક (વૈકુંઠ)
 ને પામે છે. ૫.

શ્રીસૂર્યસ્તવનમ્.

નમઃ સુવિત્રે જગદ્દેકચક્ષુષે ।
જગત્પ્રસૂતિસ્થિતિનાશહેતવે ॥
ત્રયીમયાય ત્રિગુણાત્મધારિણે ।
વિરંચિનારાયણશંકરાત્મને ॥૧॥

જગત્ના એકજ ચક્ષુરૂપ ! જગત્ની ઉત્પત્તિ,
સ્થિતિ અને નાશના કારણરૂપ ! બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને
શંકરસ્વરૂપ, ત્રણ ગુણને ધારણ કરનારા ત્રણ (જ્ઞાન,
કર્મ અને ઉપાસના) મય શ્રીસવિતા (સૂર્યનારાયણ)ને
પ્રણામ. ૧.

એહિ સૂર્ય સહસ્રાંસો તેજોરાશે જગત્પતે ।
અનુકમ્પય માં ભક્ત્યા ગૃહાણુર્ધ્ય નમોસ્તુતે ॥૨

હે વિષ્ણુસ્વરૂપ સૂર્ય ! હજારો કિરણવાળા, તેજના
સમૂહરૂપ, જગતના પતિ ! આપ કૃપા કરી માન
અર્ધ્યનું ગ્રહણ કરો. હું આપને નમસ્કાર કરું છું. ૨.

નમોસ્તુ સૂર્યાય નમોસ્તુ ભાનવે ।

નમોસ્તુ વૈશ્વાનર જાતવેદસે ॥

મમૈતદર્ધ્યં પ્રતિગૃહ્ણુ દેવ ।

દેવાધિદેવાય નમો નમસ્તે ॥૩॥

સૂર્યને નમસ્કાર, ભાનુને પ્રણામ, વૈશ્વાનર ચ
જાતવેદને વંદન. હે દેવ ! આ મારાં અર્ધ્યનો સ્વીક
કરો. દેવના દેવ એવા આપને મારા નમ્રતાપૂર્વક પ્રણામ.
ધ્યેયઃ સદા સવિતૃમણ્ડલમવર્તી ।

નારાયણઃ સરસિજસનસન્નિવિષ્ટઃ ॥

કેયૂરવાન્મકરકુણ્ડલવાન્ ।કરીટી ।

હારી હિરણ્મયવપુર્ધૃત શંખચક્રઃ ॥૪॥

સૂર્યના મંડળની વચ્ચે રહેનાર. કમળાસન ઉપર
બેઠેલા; આહુપર આબુઅંધ, કાનમાં મકરાકૃતિ કુંડળ,
મસ્તકપર મુકુટધારી, કંઠમાં હાર ધરેલા, હાથમાં
શંખ અને ચક્રધારી સુવર્ણમય શરીરવાળા, ભગવાન
નારાયણુ નિરંતર ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે. ૪.

શ્રી સનાતનધર્મ પાઠશાલાગ્રંથમા

૧ આનિહક (નિત્યકર્મ) વિધિ

૨ શ્રી વિષ્ણુસહસ્રનામ સ્તોત્રમ્

૩ શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા

૪ નિત્યકર્મપ્રકાશઃ (સંધ્યાવિભાગ પ્રથા

શ્રી સનાતનધર્મ પાઠશાળા

ભાડી શેરી,

અથવા

જહાંગીરી-સુરત

